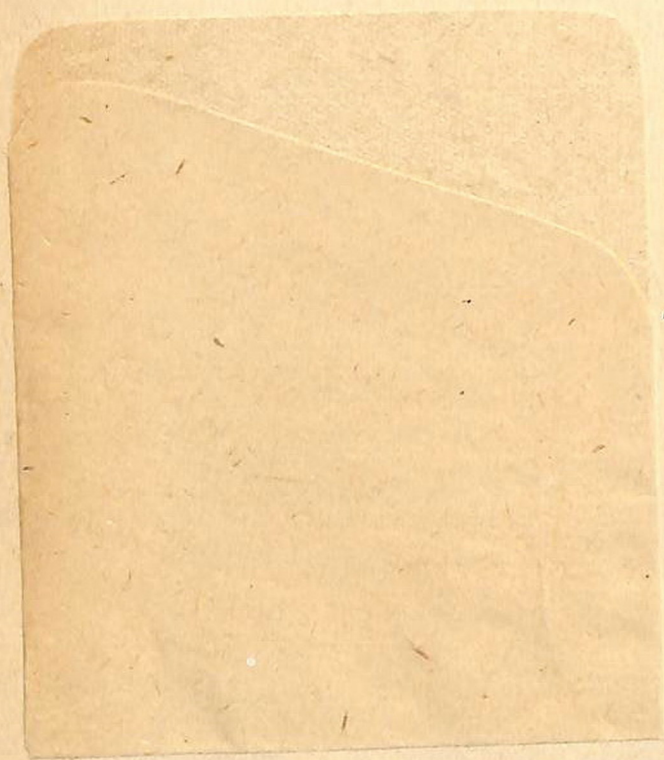

25

הַמִּשְׁכָּן
וְהָאֹהֶל

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՊԱՆԵԱՆ

ՏԱՂԿԱԶՈՐ

ԽԱՂԿԱԶՈՐ

702757-6

891.99

7-12

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

263

USA 9448 t 1961 p.

ՄԱՐԿԱԿԱՆ Կ 1961 թ.

ՏԱՆԿԱԶՈՐ

~~24460~~
$$\begin{array}{r} 11 \\ \hline 27255 \end{array}$$

Φ Υ Ρ Τ Ζ

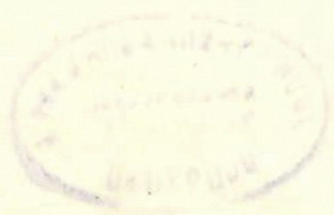
1946

ՅՐԱՆԴԱՐԱՆՑ ՆԻԿԻՈՂԱՅ

Այս երկը կը ձօնեմ անմեռ յիշատակին
հարազատներուն, որոնք մեկնեցան այս աշ-
խարհէն,

որոնց անիւններէն բարձրացած ծուխը,
իբրեւ խունկ եւ կնդրուկ դեռ կը մխաճ հո-
գիիս խորաններուն վրայ:

220722

ԱՋԲԵՐ

Արժեն հրապույտ
Եղգնեն ալ վառ
Աշխարհի ամեն
Ատրուշա՞ն ժամէն

Անտրոններն յոյսի,
Երազներն օսի,
Կ'ապր'ն ... ևր հալին

Լին աս **ԹԱՔՈՒՆ ԱԼԻՔՆԵՐ** լին

Արժեն հրապույտ
Կը վառին անոն
Զերը գնաւորներ գոյն

Աշխարհի ամեն
Արժեն շրջիկ
Եղգնեն ալ վառ

Աշխարհի ամեն
Աշխարհի ամեն
Արժեն շրջիկ

Զերը գնաւորներ գոյն
Կը վառին անոն
Արժեն հրապույտ

Կ'ապր'ն ... ևր հալին
Երազներն օսի
Անտրոններն յոյսի

Աշխարհի ամեն
Ատրուշա՞ն ժամէն
Եղգնեն ալ վառ
Արժեն հրապույտ

Այս երկը կը անկախ անուշ հիշատակով
հաշտեամբ կրնայ արժեք մեկնել ինչ
խաղի մ

Երանց տեխնիկով արժեքացած ծախք
կրնայ խաղի եւ կենդանի դեր կը խաղի հա-
ղիքի խաղամեկունն մտնայ :

ԴՃԴԴԴԴ ԴԴԴԴԴԴ

ԱԶՔԵՐ

Արփին հըրավառ,
Շողերէն ալ վառ,
Աչերդ են անվերջ,
Ատրուշա՛ն մ'անշէջ...

Դո՛ւք ծո՛վ էք անծիր...
Աչքեր, խա՛ժ աչքեր,
Արփին՝ շըքեղ,

Անուրջներն յոյսի,
Երագներն ոսկի,
Կ'անի՛ն... կը հալին,
Հո՛ն սարսըռագին :

Զերք գոհարներ գոյգ,
Կը վառին անոնք,
Որքա՛ն հրաշագեղ՝

Որքա՛ն հրաշագեղ՝
Կը վառին անոնք,
Զերք գոհարներ գոյգ,

Հո՛ն սարսըռագին,
Կ'անի՛ն... կը հալին,
Երագներն ոսկի,
Անուրջներն յոյսի :

Աչքեր, խա՛ժ աչքեր,
Արփին՝ շըքեղ,
Դո՛ւք ծո՛վ էք անծիր... :

Աչքերդ են անվերջ,
Ատրուշա՛ն մ'անշէջ,
Շողերէն ալ վառ,
Արփին հըրավառ :

ՊԵՏՔ ԷՐ ՈՐ ԱՊՐԷՐ

Երկնքին՝ գոհար

Աստղերէն ալ վառ,

Աչքն է կապտածիր

Ովկէա՛ն մ'անծիր...

Արշալոյսին դէմ,

Քովէ քով վըսեմ,

Կը վառին անոնք,

Զերք արեւնե՛ր գոյգ...

Աչքն է հոգիին

Վընիտ հայելիմ,

Որ քունին մէջն իսկ,

Կը տեսնէ՛ յուշիկ...

Պէտք էր որ ապրէր,

Աչքը յաւէտ սէ՛ր...

Որ՝ երագէր նինջ,

Հորիզոննե՛ր ջինջ....:

Ծովէն ելար, լոգանքէն գով,
Յօղափայլ՝ ննրք, բոպիկ ոտքով,
Բոյր՝ շքնէցիւր ակիւններուն,
Փայլըդ տուիւր աւագներուն:

Ծովէն ելար, դո՛ւն հերարձակ,
Շուքըդ մընաց, անոր յատակ,
Ո՛չ ոք, տեսաւ, ողկոյզներ՝ գոյգ,
Ծովուն երես՝ անշէջ... խարոյկ:

Ո՛չ ոք, տեսաւ, ցօղ՝ գոլորշին,
Մագերուդ խառն՝ մանր փոշին,
Ամպի նըման անքափանցիկ,
Վու մարմնին շուրջ, մե՛րկ... գեղեցիկ:

Ո՛չ ոք տեսաւ, մաղ-մաղ շողէջ,
Աւագներուն բոցերն անշէջ,
Վարսերուդ մէջ՝ որպէս գոհար,
Թափուած փունջ-փունջ, ուսերէդ վար:

Ծովէն կու գաս դո՛ւն հերարձակ,
Շուքըդ մընաց անոր յատակ,
Վառ երագով փըրփրուն ծովէն,
Նըկարեցի՛ր պատկերդ հեռուէն...:

Արշալոյսի՝

Շաղ ու ցօղի

Թարմ այգուն,

Ես քեզ տեսայ

Համբուս վըրայ

Շողշողուն:

Աչքերուդ մէջ՝

Արեւն անշէջ

Ոսկեհուն,

Կը մարմըրի

Շիր մ'արտօսարի,

Մէջ անհուր:

Քայլերուդ տակ՝

Լուսապսակ,

Յօղահար,

Կը տըրտփէ

Սիրտս հողէ՝

Հոգեվար...:

Լուսնի լոյսով արծաթաշող,
Ըստուեր մ'անցաւ անտառին խոր,
Օրօրելով իմ սիրադող,
Յոյսերս աղօտ ու մեմաւոր...

Սրտիս խորէն կը կանչեմ քեզ,
Ո՛ր անծանօթ իմ ուղեւոր,
Շուփիդ ներքեւ՝ կը յածիմ հեզ,
Զերք արծիւ մը որք, վիրաւոր:

Հոգիս երկչաւ, քեզ անմահաչ,
Կը դեզերի ոտներուդ տակ,
Եւ երազներս ոսկեմահաչ,
Կը չբաճա՛ն անյիշատակ...

Տեսի՞լ մ'էիր արդեօք անցար,
Անուրջներէս քըռչող բողբոջ,
Թէ անտառին կա՞յծ մը մոլար,
Հոգիս շանքո՛ղ... խաւարին ծոց:

Եղի՛ր ինձ քոյր,
Անկըրակ հուր,
Անշէջ հըրեղէն,
Այրէ՛ հեռուէն :

Եղի՛ր ինձ քոյր,
Ծաղկի մը քոյր,
Հոգւոյս դողդոջ,
Խընկէ՛ բողբոջ :

Եղի՛ր ինձ հուր,
Աստղի համքոյր,
Հոգիիս ուրբ,
Տո՛ւր կայծ մը բոլբ :

Եղի՛ր ինձ յուշ,
Պատրանք մ'անուշ,
Վա՛ռ երազիս
Մէջ՝ տանջէ՛ գիւս . . :

ՅԱՅՈՂԱԶԴԻ

Վերջալոյսին երբոր ամպեր,
Կը բըռնկին բոսորագեղ,
Երբ արեգակը շիկահեր,
Կը յարդարէ վարսերն անեղ,

Մինչ ցորեանի արտերն ամէն,
Կայծ ու շողեր կը ժայք-քեն բոց,
Ու հրդեհ մը անհունօրէն,
Կը սողոսկի անոտսին ծոց,

Անուրջներուս մէջէն յուշիկ,
Դո՛ւն կը շողաս վառ՝ հերարձակ,
Աչքերէդ ծով, շա՞նք քէ կայծակ,

Շամփուրներով բիւր՝ սըլացիկ,
Կը խածնեն զիս հըրասարսուռ,
Մայրամուտի հեւքին տակ լուռ . . . :

ՎԵՐՋԱԼՈՅԱԸ

(Դիտուած Պիարիցէն)

Հորիզոնէն ծիրանի, կը կախուի վար ծովուն վրայ,
Վերջալոյսին ոսկեհիւս, վարագոյրը գունագեղ,
Որուն երես՝ կըրակէ, հեղեղատոներ պղնձեայ,
Կ'ուրուագծեն շարժական, բընապատկեր մը շրջեղ:

Տե՛ս ալիքներն խռռներամ, վիշապաձեւ երվներանգ,
Ինչպէ՛ս բոցեղ՝ կը սողան ու կը ոսնեն վարագոյր՝
Կապուտականջ ովկէանին, որուն որոտն արձագանգ,
Կը դղրդեն խարակներ եւ լեռները մարտագոռ:

Եւ այն հրագունդն ալեծուփ, ինչպէս մեղմիւ անշըշուկ,
Կը սահի վար ամպերէն, դէպի՝ ովկէանն անտըրտունջ,
Յարդարելով մահինն իր, ա՛նոր յատակն՝ աղջամուղջ:

Վերջալոյսն է այս չըփնաղ, հեւքն արեւին վեհաշուք,
Արձագանգ ու դղրդում՝ արշալոյսի երկունքին,
Ուր ամէն երգ ու նըւագ, խորհո՛ւրդ մ'ունին

սարսաղին . . . :

ՅԳՅՄՍՆ ՄԻՈՒՈՍ

Արեւն ու հով՝ կիզած են,
Զբֆնաղ քու դէմք՝ լեռնական,
Արեւներ գոյգ՝ կը վառին,
Աչերուդ մէջ՝ ատրուշան:

Արշալոյսին բոցերանգ,
Յօղի մանանչն ես ոսկի,
Եւ լեռներուն բազմերանգ,
Գարնան շուշանն ես վայրի:

Դո՛ւն դաշտերուն հրրակէզ,
Արեւահոս ակօսն ես,
Եւ հիւղակին փրփրադէզ,
Կաթնափրփուր աղբիւրն ես:

Հորիզոնի շողին տակ,
Ոսկի արեւն ես անմար,
Եւ անտառին հերարձակ,
Վայրի սօսին ես դալա՜ր...:

ԾՈՎՈՒՆ ՀՄԱՅՔԸ

Պատառախիս սառ

Ստիպեալսն առնալիքս քանի

Ծովուն երեսս

Կ'անի կարծես :

Ալիքներուն

Մէջ՝ կայծկըլտուն ,

Լուսինն ահա՛ ,

Էլ լոգանայ :

Աւազին մէջ՝

Ըստուեր մ'անշէջ ,

Արանացա՛ծ

Ծովին դիմաց ,

Տե՛ս , կը մաշի

Ոսկեփռի

Լուսնակին դէմ

Մե՛րկ . . . գեղադէմ . . . :

**

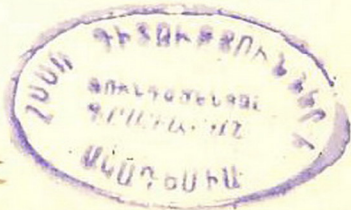
Նոյն են համբաներն ուրկէ անցար դուն,
 Ուր փայլըդ մընաց գերք ըստուեր ու ցօղ,
 Նոյն են ուղիներ, ուր ես դեղեւուն,
 Կասեցայ իսպառ, չըզրկած քու շող...

Ահա, իմ սիրտը, սեւ անտառին խոր,
 Ինկած կը հեւայ, ժայռին մօտ տըխուր...

Համբ ես այս լեռներ, ձորերն՝ անշըշունջ,
 Արձագանգ չեն տար, միջերուս իմ սուր,
 Քա՛ր է այս աշխարհ, քա՛ր է ամէն ինչ,
 Արեւը նոյնպէս, հըրդեհ մ'է անհուր...

Ահա՛ իմ սիրտը, սեւ անտառին խոր,
 Ինկած կը վայէ՛, բուի պէս տըխուր...:

... Գրող: Գրող: Գրող: Գրող: Գրող:

**

Նորէն անցար նուրբ փայլերով
Դէպի անտառը խընկարոյր,
Ու չըտեսա՞ր աղբիւրին քով,
Սիրտըս ինկած արիւնածոր...

Աղբիւրն անուշ, կարկաչափու,
Կը խոխոջէ ամփոյ մէջ նուրբ,
Պապակոյ առած աղբիւրէն լոյս,
Զիս ձըգեցիր, անտէր եւ որբ...

Ուռիները լացին երկար,
Արցունքներով ողբանըւագ,
Լեռնե՛ր տուին խուլ արձագանգ...

Ու օրերով անմխիթար,
Արտասուեցի աղբիւրին մօտ,
Մինչեւ իսպառ, ցամփեցա՛ւ ան....:

Աղբիւր մ'է լոյսի, աչքերդ կուսական,
 Աղբիւր մը յոյսի՛... ուր ցայգը նիրհեց.
 Սարսուռ եմ անոնք, խաւարին՝ կըսկիծ,
 — Արփի բոցափայլ, վարդե՛ր եմ բուրեան:

Հայելի մըն է հոգիդ լուսածոր,
 Արեւէն ծիւրող շաղերով օծուն,
 Ուր կ'երբքան հանգչիլ իդձերս հեծեծուն,
 Մըրմունջ՝ լարերով բեկ-բեկ, վըշտածո՛ր:

Սաղմոս մ'է ինձի, քու ձայնը աղու,
 Հոգիիս ծարաւ՝ փըշրող բարակ լար,
 Որ՝ պիտի ծըխա՛յ... դամբանիս՝ խաւար,
 Ուր կը նըւաղի՛ն... նիչերըս տըղու:

**

Ինչո՞ւ, աւա՛ղ, խամրեցաւ,
 Կայծն աչքերուդ բոցկըլտուն,
 Որուն ներքեւ լուսարծարծ,
 Հոգիդ անմե՛ղ կը շողար:

Այսպէս ահա՛, առ յաւէտ
 Շիջեցաւ բոց շուրթերուդ,
 Որուն շուրջը փըշապատ,
 Սիրոյ ցանցն էր բարձրացած:

Կըզգա՞ս արդեօք շիրմէդ ցուրտ,
 Զերմ արցունքներս շիք առ շիք,
 Կուրծփիդ վրայ ցողասուն,
 Զերթ փոքորիկ ու կայծակ:

Տե՛ս, այս հերմակ ծաղիկներ,
 Աստղածորան երկնի տակ,
 Շիրմիդ վրայ մեղմօրէն,
 Թո՛ղ արտասուե՛ն ցայգալոյս...;

Դարպաս եմ կանգնած, ովկէանի ափին,
Այգուն քոցավառ, լերան մը լանջքին,
Քանդակ եմ քանած, քանդակ քեզ համար,
Ու սեմին՝ կանգնած արձա՛նըդ մարմար:

Գիշերը հո՛ն մեզմ ու ծովը անքարք,
Հոգւոյդ պէս խաղաղ, սրտիդ պէս գուարք,
Աստղեր կը փայլին, արեւոտ ու վառ,
Որպէս մանեակներ, լուսնի շուրջ՝ պայծառ:

Ձրկէն հոն հողմեր, կոհակներ մաղձոտ,
Եւ ո՛չ ուղիներ, տըրտոււմ ու անձկոտ,
Ծովը կը ժըպտի, կ'երգէ ափին մօտ,

Երագիդ քննուշ, երգը հոգեշունչ,
Եկո՛ւր իմ հոգեակ, դրդեակս անշունչ,
Մենաւո՛ր սրտիս, տո՛ւր կա՛յծ մը անքիծ...:

Խոնար է օդը, մառախուղ ու մեղ,
Ծաղկած է այգը լեռներէն մըշուշ,
Սիրտ իմ, ինչո՞ւ տըրտում ու անյոյս,
Կը սըգաս այսօր, մըռայլ՝ սրտաբէկ:

Ինկած եմ լեռներ, անտառներն անհուն,
Միգամած երկնի ծովուն մէջ՝ անափ,
Արձագանգ չե՛ս տար, նիչերուն՝ սարսափ,
Կորսուած իմ ֆոյր, աղօտ այս առտուն...:

ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ

Սափորն ուսիդ ամէն առտուն,
 Յօղը գրկած բոպիկ ոտքով,
 Արեւահար կու գաս ժըպտուն,
 Գիւղի տակին աղբիւրին քով:

Մըրկած դէմքիդ, աչքերուդ խոր,
 Հըրդե՛հ մը կայ, արե՛ւ մ'անշէջ,
 Եւ մազերուդ շուրջը զանգուր,
 Ալիք մը կայ. անղընդաշէջ:

Արեւն իր փայլն ընծայած քեզ,
 Կը մարմըրի մեղմ՝ անկըրակ,
 Արեւն իբրեւ ըստուեր մը հեզ,
 Կը դեզերի ոտքերուդ տակ:

Աղբիւրն ակեր՝ քեզի բացած,
 Կը խոխոջէ՝ սափորիդ մէջ,
 Սափորըդ լիք, ուսըդ առած,
 Դո՛ւն կը թըռչի՛ս, սարն ուղղամէջ:

Կեցի՛ր, աղջիկ, սարի եղնիկ,
 Տո՛ւր սափորէդ բաժակ մը ջուր,
 Ու շըրթունքէդ գաղտագողիկ,
 Համբո՛յր մը ջերմ՝ արեւածոր...:

*
**
*

Տեսիլ մ'էիր ու անցար,
Անուրջներուս բովէն կոյս,
Փոքորկեցի՛ր ու անցա՛ր,
Խաղաղ ովկիան՝ իմ հոգւոյս:

Ծովը գոռաց ու մընջեց,
Խոր քախիծով՝ լալագին,
Կուրծքը պատռեց ժայռին մերձ,
Ու ջախջախուած, դառնագին,
Կոհակն անոր՝
Զը տեսա՞ր...:

Զըմբան գիշերներ՝ մըռայլ,
Մինչ դո՛ւն քաղուած քու քաղցրիկ,
Երազներուդ մէջ՝ շըռայլ,
Կը նընջէիր խաղաղիկ,
Օ՛հ, գիշերներ են ծագած,
Ուր ես մոռցած զի՛ս նաեւ,
Պատկերիդ դէմ՝ երկիւղած,
Աղօթած եմ հեւ ՚ի հեւ,
Կըրակն անոր,
Զի տեսա՞ր...:

Սէրըս անգուսպ, աննըւան,
Կը շառաչէր փեղկիդ մօտ,
Շըշընջալով հովին հետ,
Սիրոյ երգըս մըրըրկոտ,

Յոյզըն անոր

Զի տեսա՞ր...:

Բայց դուն չկա՛ս... ո՛հ, այլեւս,
Քու հըրեղէն քարմ աչքեր,
Աստղերէն ալ վառ քերեւս,
Խաւարեցա՛ն... գերք գիշեր,

Սէրըս հողէն՝

Զ'իմացա՞ր...:

Անիւններդ ամփոփած,
Սափորին մէջ՝ տըրտմունայն,
Պիտի պահեմ երկի՛ւղած,
Տանարիս մէջ սրբազան,

Զոր քեզ համար,

Կառուցի՛...:

ՈՍԿԻ ԶՈՒԹԱԿԸ

1

Իմ ալեկոծ սրբոխ համար,
Նուագ մը կայ, նուրբ՝ վըշտահար,
Իմ երա՛գն է, ոսկի՛ ջութակ,
Աղեղն անոր՝ քելը բարակ:

Ես կը սիրեմ քախծոտ լարին,
Թրթիւրը վառ, նիչ լալագին,
Աղեղին հուր՝ քելերը խանձ,
Վերջի յանգէն, ցայտող նախանձ:

Երբ քեզ տեսայ, սիրո՛ւն աղջիկ,
Աշուղ դարձայ ես երջանիկ,
Դո՛ւն եղար փայլն իմ հոգիիս,
Եւ հըրավառ, ա՛ստղն երագլիս...:

2

Երբ լըսեցի բողբոջ ջութակ,
Սիրտս դարձաւ սիրո՛յ՝ վըտակ.
Աղեղիդ սուր նիչերը խանձ,
Ինկան սրտիս գերք՝ սե՛ր եւ կայծ:

Ես քափանցիկ, նըրբին անօք,
Շուռնչեղ կըզգամ շունչիս շատ մօտ,
Զոր ու ցամաք, փայտին ի՞նչպէս,
Կու տաս հոգի քըրքիւ աղպէս:

Ապօլօնին աստուածակերտ,
Ոսկեֆանդակ՝ քննարը վէտ,
Եւ Աստղիկին սէր՝ գեղունակ,
Կը չֆանան ըստուերիդ տակ:

3

Աչքեր ունիս կըրակ ու բոց,
Սուր քարքիչներ, վրան խուփ գոց,
Եւ ծիածան յօնքեր շքեղ,
Կամարածեւ, ինչպէս աղեղ:

Մագեր ունիս ոսկեգօծ՝ հուր,
Հակտիդ խըռիւ արեւաբոյր,
Շըրք-ունքներէդ վարդակարմիր,
Կը բողբոջեն կոկոն վարդեր...:

Այտեր ունիս վառ՝ կենսաբոյր,
Մէջքէն կիսուած, մուռ խնկաբոյր,
Քըրտինֆի տեղ այտերէդ վառ,
Սէ՛ր կը կաքի... յորդ՝ անըսպառ:

Մատներ ունիս, կայծակնաքեւ,
Աղեղիդ հետ քըռչող քեքեւ,
Կուրծքդ նըկուն՝ կաք-նափըրփուր,
Զուրակիդ տակ՝ ջա՛րդ ու փըշուր:

Մունականերդ ոսկեհամուկ,
Աղեղիդ հետ կապուած անշուք,
Գետնին վըրայ քեքեւաշարժ,
Կը յօրինեն նըւագ մը վարժ:

‡

Քե՛զ կը կանչեմ, սըրտիս խորէն,
Բայց դո՛ւն հեռու ես այս երկրէն,
Օտա՛ր եմ ինձ ամէն նըւագ,
Զը՛կա՛յ, չը՛կայ, ոսկի ջուրակ:

Վարձած եմ ես անխօս էակ,
Թափառական ծով ու ցամաք,
Աստղերն ինձի՝ չե՛ն իսկ ժըպտիր,
Սառած կայծե՛ր եմ երկնածիր:

Հրդեհն ինկած սըրտիս քափուր,
Անապատէն կը ժայքփի հուր,
Զը՛կան ամպեր, ցօղ ու անձրեւ,
Արեւակէ՛զ երկնիս վերեւ:

Դո՛ւն կ'ապրէիր քու ջուրակով,
Կը մաշուէի ես քու սիրով,
Ա՛լ ինձ համար չը՛կայ հե՛քեաք,
Ո՛չ մէկ հե՛քեաք, ոսկի՛ հե՛քեաք:

Քե՛զ կը կանչեմ անապատէն,
 Ահասարսո՛ւն մահուան սեմէն,
 Որ՝ սընարիս՝ դուն գաս պատգամ,
 Զիս ըսփռփել վերջի՛ն անգամ:

Զուքակդ երգէ՛ քող դողդոջուն,
 Մեղեդիներ հի՛ն օրերուն,
 Մա՛հս ուշանայ... գէք մէկ վայրկեան:

Die erste der drei
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Natur der Dinge.

Die zweite der drei
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Eigenschaften der
 Dinge. Die dritte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Wirkungen der
 Dinge. Die vierte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Ursachen der
 Dinge. Die fünfte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Folgen der
 Dinge. Die sechste
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Mittel zur
 Erreichung der
 Zwecke der
 Dinge. Die siebte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Hindernisse der
 Erreichung der
 Zwecke der
 Dinge. Die achte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Vorurtheile der
 Menschen.

Die neunte der drei
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Tugenden der
 Menschen. Die zehnte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Laster der
 Menschen. Die elfte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Krankheiten der
 Menschen. Die zwölfte
 Theile ist die
 Beschreibung der
 Heilung der
 Krankheiten der
 Menschen.

ՈՎԱՄԻՍՆԵՐ...

ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

... 930-010310
2.30 1.42000000

Բէքդէհէմի՛,
Մըսուրին տեղ,
Աստղ մը շըֆեղ,
Կը վառի՛ դեռ :

Խունկ , կըմդրուկի ,
Բոյր մը բարակ ,
Նոյն աստղին տակ՝
Կ'անի՛ շխտակ :

Արեւսլի՛,
Աշտղն է փայլուն ,
Որ՝ մոգերուն
Ծաքե՛ց հեռուն :

Այն վաղեմի՛,
Սուրբ օրեւան ,
Է հանգրուան ,
Ժըպտո՛ղ մանկան . . . :

ԱՇՈՒՂԸ

Աշուղն եկաւ ու անցաւ,
 Քրնարին հետ իր տըրտում,
 Երգեր երգեց սըրտագրաւ,
 Սրտովն իր մե՛ծ, անհատնում...:

Երգեց վիշտերն իր անհուն,
 Երգեց ցաւերն աշխարհին,
 Սըրտերուն մէջ մեր նըկուն,
 Զըրվե՛ժ մ'իջաւ մոլեգին...:

Աշո՛ւղ, տուր ինձ քրնարէդ,
 Լար մը բարակ, ողբանուագ,
 — Բառերն անոր՝ վանկ առ վանկ,

Բըղխող անդունդ՝ հոգիէդ,
 Որ ես երգեմ աշխարհի,
 Փոքրիկնե՛րն ամեհի...:

ԻՆՉ ՈՐ Կ'ԱՊՐԷՐ ԵՐԱԶ ԷՐ ՍԻՆ

Անտառին մէջ՝ տըխրադալուկ,
 Զուրին խոխոջ, կ'օրրէ հոգիս,
 Ու ծառերուն մահաշըշուկ,
 Մըրմունջը սեւ, կը շանքէ՝ զիս...:

Տերեւներէն որք՝ հողմալար,
 Զըմբան կըզգամ ահ ու սարսուռ,
 Ու բոյսերէն զոս՝ դալկահար,
 Մահանըւագ մըրմունջներ խուլ...:

Երագներուս անտառն է մե՛րկ...
 Անցեալ յուշեր, խինդ ու ծիծաղ,
 Թռչուններու դայլայլն աւա՛ղ,

Պատրանք են այժմ, եւ անյուշ երգ...:
 Ինչ որ կ'ապրէր, երա՛գ էր սին,
 Երագներուս երա՛գը սին...:

Կը ճիւնէ յար,
 Երկինք՝ կապար,
 Ջրմբան դաժան,
 Ու մահահոտ,
 Հովերն անձկոտ,
 Վիշապաճայն,
 Կը շառաշեն,
 Մութ անտառին
 Մէջն ամայի...:

Անյոյս, անյոյս,
 Խեղակորոյս,
 Նորէն կ'ողբամ
 Իմ քաղցրայուշ,
 Անցեալն անուշ,
 Որուն տաքտամ
 Ճանանչն աղօտ,
 Սքնաքիս մօտ,
 Մեկուսացած,
 Կը նըւաղի,
 Հոգեվարքի
 Լոյսով առկայծ...:

ՔԱԽԻՄԸ

Կը մըսի հոգիս պատեանին մէջ սառ,
 Զըմբան այս գիշեր, մըռայլ՝ անշըշուկ,
 Կ'անցնին մըքագին՝ ամպերն անըսպառ,
 Թափօրն սեւազգեստ, երկնի մահաշուք:

Կանգնած եմ տըրտում՝ ովկիանին դէմ լուռ,
 Ամայութեան դառն ափերուն վըրայ.

Տե՛ս, կռիակները, ի՛նչպէս մարտագոռ,
 Կը ցընցեն անխախտ խարակներն հըսկայ:

Խաւա՛ր է շուրջըս... ըստուերները սեւ,

Ոտք ելած ամէն, կը շըրջին շուրջըս:

Կը մըսի հոգիս, այս գիշերն անյոյս՝

Պատեանին մէջն իր, հողակերտ տըճեւ:

Ո՛վ հրեշտակ մահու, ահա՛ իմ հոգին,

Իսկ մարմինս դագա՛ղ, պարտիմ գայն հողին...:

ԼՃԱԿԻ ԱՓԻՆ

(Պանիօլ-տը-Լօռն)

Երկնե՛ր եմ ամպերն, այգուն ծիրանի,
Հրդեհը ճըգած, անտառ՝ գեղանի:
Ինկա՛ծ եմ լեռներ, գահավե՛ժ համակ,
Ինչպէս հայելի, լընակին յատակ:

Կը նայիմ անքարք՝ հոսող ջուրերուն,
Յատակին սուգող, ձուկերուն փայլուն:
Կը տանի՛ն ջուրեր, աչքերըս տակաւ,
Ինչպէս հողմավար, առագաստ՝ անձկաւ...:

Նրբին գոլորշի,	Կը լըսեմ դող՝ դող,
Ոսկեգօծ փռշի,	Երկնէն ամպշող,
Լընակէն խոխոջ,	Համերգ՝ գեղեցիկ,
Կը ծըլի՛ բողբոջ...:	Թռչնոց երգեցիկ:

Ու այսպէս ահա՛,
Անջրպետին վրայ,
Անխօս՝ հեւ ՚ի հեւ,
Կը թռչիմ քեքեւ,

Զոյգ արեւներու, երկնի տակ անծիր,
Զերթ հրքիռ մը վառ, դողդոջ՝ երկնածիր...:

*
**

Ծո՛ւլ,
Ծո՛ւլ,
Ծո՛ւլ,
Կոհակներըն ամեհի,
Կը մըռնչեն մոլեգին,
Ու կը պատռեն ամայի
Հորիզոններն անբընկին...
Հո՛ւլ,
Հո՛ւլ,
Հո՛ւլ,
Առագաստներն անհամար,
Ծովուն վըրայ ցան ու ցիւր
Կը քափառին հողմավար,
Ինչպէս աշնան տերեւներ...
Մա՛հ,
Մա՛հ,
Մա՛հ,
Դիակները ջըրահեղձ,
Ափերուն մօտ ալեկոծ,
Տե՛ս, կը մարի՛ն... ջընջահեղձ,
Ամպերուն տակ՝ ողբակոծ:

ՁԻ ԴԵՌ Կ՛ՈՒՋԵՄ

Խորասուզուած մոռացման, անուրջներու մէջ շքեղ,
Անդընդամած լըռութեան կամարներուն տակ լուսեղ,
Բոքք աստղերէն տե՛ս ծագող, հըգօր այգը կը պաշտեմ,
Որունց շողերն հեռածել, ես հոգիս՝վս կը տեսնեմ...:

Մարգագետին մ'է այնտեղ, արօսարածին աստղերուն,
Տանար մ'անշէջ երկնային, աղօթավայր սուրբերուն,
Ուր արեւներ երկնածիր, հազիւ ջահեր են աղօտ,
Խորանին մէջ սրբաջինջ, Յաւերժական Գահին մօտ...:

Ո՛վ Արարիչ Էութեան, որ զօրութեամբդ անփրննին,
Ըստեղծեցիր տիեզերքն, ըստուերներէն յաւարտչին,
Կը հաւատամ քո՛ ուժին ու կ'աղերսեմ քե՛զ նորէն,

Լընուլ ձէքը կանքեղիս, սափորէդ քո հողեղէն,
Որ կը սպառի առ տակաւ մատուռիս մէջն առկայծեալ,
– Ձի դեռ կ'ուզեմ կեանքին ես ըմպել հո՛ւրը բոցափայլ:

ԻՄ ՏՆԱԿԸ

Հո՛ն, ուր իմ բըլրակ կը ծաղկի դալար,
 Յօղի, անձրեւի շիթերով բողբոջ,
 Ուր հունարը հողին կ'անի տենդահար,
 Կանաչ բոցերու սաղմին մէջ դողդոջ,

Վարդի քուփերուն՝ մէջ կորած խապառ,
 Ուկէտանին դիմաց, պարտէզով շրջեղ,
 — Ի՛նչ տընակն է ա՛յն, այնքա՛ն լուսավառ,
 Համբոյրներուն տակ, արփի՛ն տարփագեղ:

Որքա՛ն գեղեցիկ, յիշատակներ հին,
 Ունիմ ես լըքած, հո՛ն, տընակիս մէջ,
 Որքա՛ն սրտաշոյգ, երագներ անգին,
 Կը յածի՛ն այնտեղ... առկայծեալ անշէջ:

Անցա՛ն տարիներ, գարնան գեղադէմ,
 Մըրիկ մը անցա՛ւ... սրտէս սըզաթել,
 Կանգնած եմ ես այժմ, ունայնութեան դէմ,
 Որպէս քարեղէն, արձան մը անթել...:

Ձ Ի Պ Լ Ն Լ Ն

Ջըմբաւն տըլտուր այն գիշեր ,
Սովալըլուկ ու անտէր ,
Մե'րկ . . . տըղեկ մը շիկահեր ,
Փողոցին մէջ՝ կը նիրհէր :

Անշընչացա՛ծ էր . . . այնտեղ ,
Ծածկած ճիւղով իր մարմին ,
Լուսապանոյն ու շրճեղ ,
Ջըրի պատա՛նքն աղփատին . . . :

Արշալոյսին՝ անմըմունջ ,
Ո՛չ փահանայ , ո՛չ կընդրուկ ,
Փո՛ս մը բացին . . . լուռ ու մունջ ,
Ու քաղեցի՛ն . . . անշըշուկ :

Գիշերն ինկաւ մէգ , անյոյս ,
Հողմերն ելան հեծեծուն ,
Արտասուեցին ցայգալոյս ,
Շիրմին վըրայ շէ՛կ . . . տըղուն :

ԱՆՁՐԵԻԷՆ ՅԵՏՈՅ

Այգն է, տե՛ս, ծագած, այգը ոսկեհեր,
 Մ'ըռայլ գիշերուան ամպերէն բողբոջ,
 Անձրեւէն յետոյ...

Աստղերն են կախած, ծաղկանց վարսերէն,
 Աղամանդեայ վառ, կայծակներ գոհար,
 Անձրեւէն յետոյ...

Արեւն է իջած, լեռներէն հրձիգ,
 Հերկերուն մէջ՝ բոց, հունձֆերուն՝ յուրքի,
 Անձրեւէն յետոյ...

Ծովն է խաղաղած, տընֆող խաւարին՝
 Ու ժըպխտ՝ սըփռած կամարին՝ կապոյտ,
 Անձրեւէն յետոյ...

Հովն է կաղկանձած, անտառին՝ քափուր,
 Ու կախած քեւեր, ծառերուն մէջ քաւ,
 Անձրեւէն յետոյ...

Ու տըրտում, անյոյս, կը մտածեմ ես,
 Ինչո՞ւ չի ծաղկիր հոգիս նաեւ իմ,
 Անձրեւէն յետոյ...

Ինչո՞ւ չեն ծըլիւր շուշաններ՝ անբիծ,
 Արցունքներէս վառ...

Կամ՝ միքէ՞ս անոնք, չեն բաւեր մեղմել
 Ծարա՛ւը հողին...;

ԱԼԵԿՍԵՆԻՅԻՆ

Ամպերու մըռայլ կարաւանն է յար,
 Որ կը քափառի պաստառին՝ ահա՛,
 Փըշընելով շանքեր, գիշերուան խաւար,
 Հողմակոծ ծովուն, երեսին վըրա՛յ:

Ովկէանն ամեհի՛ր... առիւծի նըման,
 Տընկած բաշերը, տե՛ս, ահեղագոյ,
 Ինչպէ՞ս կը ցընցէ խարակներն այնքան,
 Ու կը փըշփըշա՛յ... խոռոչներուն մէջ:

Ալեկոծութի՛ւն... ո՛հ, ի՛նչ խելայեղ,
 Վըրէ՛ժ անյագուրդ, Հաքէսին ահեղ,
 Ուր ալեկոծեալ հոգիներ՝ չուառ,

Զո՛ւր կը մաֆառին մահուան դէմ անսաստ,
 Լըֆած հողմերուն, լաստ եւ առագաստ...
 Օ՛ր, ծո՛վ ամեհի,
 Որ այգուն նորէն, կը ծաղկի՛ս պայծառ...:

ԳՐԶԻՍ

Քե՛զ սիրեցի ես այնպէս,
 Վընիտ սիրով մոլեցին,
 Որուն ծուխը խունկի պէս,
 Հոգիէս վե՛ր քարձրացաւ :

Քե՛զ սիրեցի ես այնպէս,
 Անհուն սիրով խելայեղ,
 Որուն կայծերն աստղի պէս,
 Երկնի մակաւոն այրեցին :

Քե՛զ սիրեցի ես այնպէս,
 Քընփուշ սիրով կուսական,
 Որուն բոցերն շանքի պէս,
 Արշալոյսնե՛ր վառեցին . . . :

ԻՑԻՆ ԹԷ

Իցի՛ւ քէ ըլլայի,
Տըբտում լարը քընարին,
Մատնեբուն տակ աշուղին,
Թըրքոայի ու լայի:

Իցի՛ւ քէ ըլլայի,
Ամպին հեծեծն ու որոտ,
Ովկեանին՝ փոքորկոտ,
Կոհակներուն ձուլուէի:

Իցի՛ւ քէ ըլլայի,
Ասուպ մը վառ ու անշեջ,
Անշրպետին մէջ անվերջ,
Ահասարսուռ իյնայի:

Իցի՛ւ քէ ըլլայի,
Կաթիլ մը ցօղ՝ բորբ այգուն,
Ծաղիկի մ'վրայ փողփողուն,
Արշալոյսին շողայի՛...:

Տերեւներ՝ մուլար
Աշնան հողմավար
Կ'իյնան դալկահար
Սըրտիս ցըրտահար
Ամպերն լալահար
Կ'անձրեւեն երկար
Լարերով հազար
Հոգւոյս մէջ մըքար
Աղփատ միալար
Թախծոտ իմ քննար
Լացա՛ւ հոգեվար
Ինձ հետ վըշտահար
Գիշե՛ր է կապար
Աստղերն անընշմար
Խոհերէս իսկ վա՛ռ
Կը յորդի խաւար

Կը յորդի խաւար
Խոհերէս իսկ վա՛ռ
Աստղերն անընշմար
Գիշե՛ր է կապար
Ինձ հետ վըշտահար
Լացա՛ւ հոգեվար
Թախծոտ իմ քննար
Աղփատ միալար
Հոգւոյս մէջ մըքար
Լարերով հազար
Ամպերն լալահար
Կ'անձրեւեն երկար
Սըրտիս ցըրտահար
Կ'իյնան դալկահար
Աշնան հողմավար
Տերեւներ՝ մուլար

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ԱՓԻՆ

Տարածութիւնդ անսահման, ես հոգիովս կ'ըմբռնեմ,
 Խորութեամբն իր անբնիմն, անհունականջ երկնի տակ,
 Գեղեցկութիւնդ անպատում, կը ծաւալի՝ աչքիս դէմ,
 Քաղցրութեամբն իր հեշտաբոյր, ալեակներով
 կապուտակ:

Յատակիդ տակ յեղյեղուկ, կը քաւալի մոլեգին,
 Կեանք մը ժըխոր՝ տենդագին, պատմութեամբն իր
 դարասփռ,
 Ուր կը սընի, կը մեծնայ, ըստինքներէդ փրփրածին,
 Կենդանական մե՛ծ աշխարհ... տարիանփերով
 սառնաշող:

Ափերուդ մօտ աւազուտ, անուրջներով օրօրուն,
 Գիշերային լըռութեան, ակօսներուն մէջ խաւար,
 Զկնորսներուն կը տեսնեմ, առագաստներ հողմավար,

Որք կը շըրջին խութ առ խութ, լապտերներով
 կայծկըլտուն,
 Ամպերուն տակ հեռաւոր,
 Ինչպէս աստղե՛ր գիսաւոր...:

ԻՆՉ Է ՀՈԳԻՆ

Հոգին է ա՛յն աղբերակ ,
 Որ կ'առնէ իրեն հոսանք ,
 Հովիտներէն ծըլարձակ ,
 Ծաղիկներէն բազմերանգ :

Հոգին է ա՛յն ատրուշան ,
 Որ՝ կը վառի՛ ինքնարծարծ ,
 Սնեհունից մէջ՝ մեծաճայն
 Հրդեհներով հողմարծարծ :

Հոգին է ա՛յն շքնաւոր ,
 Կանքեղն սուկայծ մատուռին ,
 Որ՝ կը շողայ , մինչեւ որ ,
 Հատնի ձե՛րքը պատրոյզին . . . :

ՈՍՏԱՅՆԱՆԿԸ

Ոստայնանկն անդուլ քակարդ կը հիւսէ,
 ՈՍԿի շողերով արուեստին յարմար,
 ՈսՏայն կը բացուի մետաքս քելերէ,
 Բարձկ ու աշխուժ ոտներով նարտար:

Մօտեցայ ցանցին, մահահոտ, տըժգոյն,
 — Արուեստի հըմուտ վարպետին մեր հին,
 Մինչ նա', խիստ ըզգուշ՝ կըծկեց մէկ անկիւն,
 Մետաքսը կըլլե՛ց... կըպաւ ձեղունին:

Տեսա՞՞ ցանցէն մեղմ, դողալ շունչիս տակ,
 ԴղեակՆ ահարկու գամուած պատիմ սեւ,
 Ուր շըզքՍյակիւր գերիներ կըմախֆ,
 Կը մօնեն Նրբին շըքաներ քեքեւ:

Զեռքըս մէկնեցի, որ քանդեմ իր բերդ,
 «Մի' մըխեր քո' ձեռք, կոպիտ, այնքան բիրտ,
 Արուեստիս չԸքնաղ, եւ հացիս մաքուր»,
 Գոչեց ոստայնանկ, վերէն սրտանագ...:

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՋԱՆԵՐԸ

Վառած եմ ջահեր՝ հոգիիս տըմոյն,
Այս գիշեր նորէն, աստղերէն տըխուր,
Ինկած եմ անլուր, ծովափը մըքուն,
Աւագներուն մէջ, խոնաւ՝ ծովաբոյր:

Կ'իյնան ասուպներ, բոյլ, բոյլ, հոգեվար,
Երկնքէն կապոյտ ծովին մէջ հատ, հատ,
Տե՛ս, այն անկիւնէն, ինչպէ՛ս գաղտնաբար,
Լուսինը մահիկ, կը նայի հանդարտ:

Ու տարերային տարտամ ըստուերներ,
Կ'իջնան հոգւոյս մէջ, սեւ՝ մըշուշաքեւ,
— Թէ անվախնան չե՛ն, աստղերը նաեւ...: —

Օ՛, որքան երկար, ծանր է այս գիշեր,
Կը մարին ջահերս խաւարին՝ անյոյս,
Կը մըսի հոգիս, ո՞ւր է արշալոյս...:

ԱՆՑԵԱԼԸ

Անցեալն է ա՛յն հեռաւոր,
 Ուղին երկար, լուսաւոր,
 Որ՝ աստղի պէս գիսաւոր
 Մեր հտեւէն կ'երկարի:

Անցեալն է ա՛յն աղբերակ,
 Որ՝ կը վազէ կենսունակ,
 Մեր հտեւէն շարունակ,
 Համբաներէն քա՛մբա՛փուր:

Անցեալն է ա՛յն հեղեղատ,
 Որ՝ կը մեծնա՛յ... անընդհատ,
 Ու օր մը մեզ՝ յուսահատ,
 Իր ցանցին մէջ՝ կը բըռնէ...:

ԾՈՎԱՆԿԱՐԸ

Միջօրէի կապուտակ, խաղաղ ուլկեան մ'է աչքիս,
Ծրվանմներով փրփրածին, ակերուն մօտ՝ ֆաբրուտ,
Այնքա՛ն խորունկ, այնքա՛ն բարձր, որ կարծես քէ
Երազիս,
Պատրանք մ'ըլլայ արքնաքեւ, այեակներով հոսանուտ:

Միտպադադ նաշուածքիս տակ՝ կ'ընդլայնի ու կ'անի, Գաստառէն դուրս կը յորդի ու կը դառնայ միալար, Հորիզոն մը ովկէանի, որմէ ալ դուրս կը նետուի, Ու կը խուծէ՝ դէպի՝ վեր, երկինքն ի վեր՝ խօլաբար:

Աչքիս առջեւ նախ դանդաղ, ապա մըշուշ ամպերով,
Ան կը քալէ սըրաքշաւ՝ կապուտականջ հեռաւոր,
Ժայռերն իր հետ հրելով, նաեւ լեռնե՛րն ահաւոր:

Պատասխանումը չէ՛ր ան այլեւս, այլ ովկիական մը ակնխոռով, ճատացած այժմ մըտքիս դէմ՝ յորձանգնեցողովն ամենի, Որ՝ ոտքիս տակ՝ օճապտոյտ, փըրփրախօ՛ւ կը սահի...:

ՀՈՎԻԻԸ

Թե՛քուած Կս դո՛ւն, աղբիւրին քով,
 Լեքան լանջքին՝ կանաչաւտ,
 Մարգարտայեռ ջուրերը գով,
 Կը խոխոջեն շուրջըդ վէտ, վէտ:

Արագածին նակտին սնշէջ,
 Դեռ լուսոյ աստղ՝ կը փողփողի,
 Եւ լուսնկան ամպերուն մէջ,
 Կը սողոսկէ գաղտագողի:

Սրինգդ է վառ, շունչով լեցուն,
 Քեզ կ'ունկընդրեն ամէն առտուն,
 Բոյսերը վառ, ոսկեվարսակ:

Է՛յ, կ'ուշանաս, ոսկի՛ արեւ,
 Սրինգի ձայնէն լեքան ետեւ,
 Դեռ կը նիրհե՞ս, դուն գլխահակ...:

Թռչունները լուսաբացին,
Կը դալալեն սընարիս փոլ,
Ու սիրագեղ վառ երգերով,
Կ'ողջագուրեն շողերն արփին:

Պատշգամիս ներքեւ քափուն,
Թուփերուն տակ մընջող գողտրիկ,
Երածիշտներն ծաղկէ ծաղիկ,
Կ'ոստոտեն նուրբ, բողբոջ ալգուն:

Թռչուններուն նուագն աղու,
Այերապար երգերն անգիր,
Ես կ'ունկընդրեմ, լուռ՝ անձանձիր,
Ըզմայլանփոլ ամէն առտու...:

1

Աշնան կուրի՝
 Հունձքերն յուրի ,
 Ոսկեգոծ ,
 Կը ծըփծըփան
 Վիշապաճայն
 Հողմակոծ :

2

Այգեկուրի
 Խաղողն ոսկի
 Մեղրածոր ,
 Կը շողշողայ ,
 Թուփին վըրայ ,
 Մշկաթոր :

3

Հացն ու գինին ,
 Ես Բագոսին
 Ուխտաւոր ,
 Փոխան ծաղկի ,
 Խունկ , կընդրուկի
 Սգաւոր ,
 Դըրէ՛ք շիրմիս ,
 Մեղաւորիս

Սրտին վրայ ,
 Կուժ մը գինի ,
 Կարմիր գինի
 Հընամեայ :

4

Կուժիս կըլոր ,
 Շուրջը բոլոր ,
 Դըլէ՛ք հող ,
 Որուն վըրայ ,
 Թո՛ղ ուռնանայ ,
 Սո՛ւրբ խաղող :

5

Ա՛ն շիք առ շիք ,
 Զերք ցօղ՝ վընիտ ,
 Թո՛ղ կարէ ,
 Կուժիս մէջ՝ ծակ ,
 Լեզուիս ցամաք ,
 Անջըղի :

6

Վարդակարմիր ,
 Դինին կարմիր ,
 Վէտ առ վէտ ,
 Թո՛ղ քափանցէ՛ ,
 Ու գիս ցընցէ՛
 Առ յաւե՛տ . . . :

ՅԻՅԵՌՆԻԿԻՆ ՇԻՐԻՄԸ

Լամբարիս մէջ՝ լուսահեղձ,
Թիքեռնիկ մը յեղակարծ,
Կը նըւաղի՛... շընչահեղձ,
Կըրակիւն մերձ՝ բոցարծարծ...:

Ծաղիկներուն՝ շընչած էր,
Գեղն ու բոյրը հոգեզմայլ,
Շուշաններէն քաղած էր,
Շըղարշ՝ քեւեր ձիւնափայլ...:

Անշընչացած լոյսին դէմ,
Դիակ մ'այսփան հրաշագեղ,
Զի՛ սլարփակուիր ո՛չ մէկ տեղ,

Զըկա՛յ անոր սե՛ւ շիրիմ...
Զեփիւռները սոսկ կ'ըլլան,
Անոր անբի՛ծ հանգրուան...:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Փլատակներ՝... կը տեսնեմ, համբուս վըրայ ամէն տեղ,
Ռւմբակոծուած հիւղերուն, քաղաքներուն անշըշունջ,
Ուր սոսկումով կը սուրայ, հովը արբած, խելաշեղ՝
Ու կը լըզէ դիակներ, քըրփիջներով հոգեցունց:

Գերեզմաններ՝... կը տեսնեմ, ակօսահերկ արցունքի,
Առազաստներ, խորտակուած, ծովերուն մէջ՝ ցիրուցան,
Ուր փոքորիկն ամեհի, եղեռնագործ երկունքի,
Մըշուշ պատանք կը կարէ, սխրատեսիլ մերկութեան:

Արեան հետքեր՝... ամէն կողմ, կըմախքներէն
արիւնքաւ,
Ձեռքեր, ոտքեր և գանկեր, գարշապարներ մորքագերծ,
Որոնց հոտէն խենթեցած, ազոսները սրագերծ,

Կը զըզգզեն դիակներ, երամներով անզգամ...:

ՀԱՄԲՈՒՐԷ ԶԻՍ, ՀԱՅՐ...

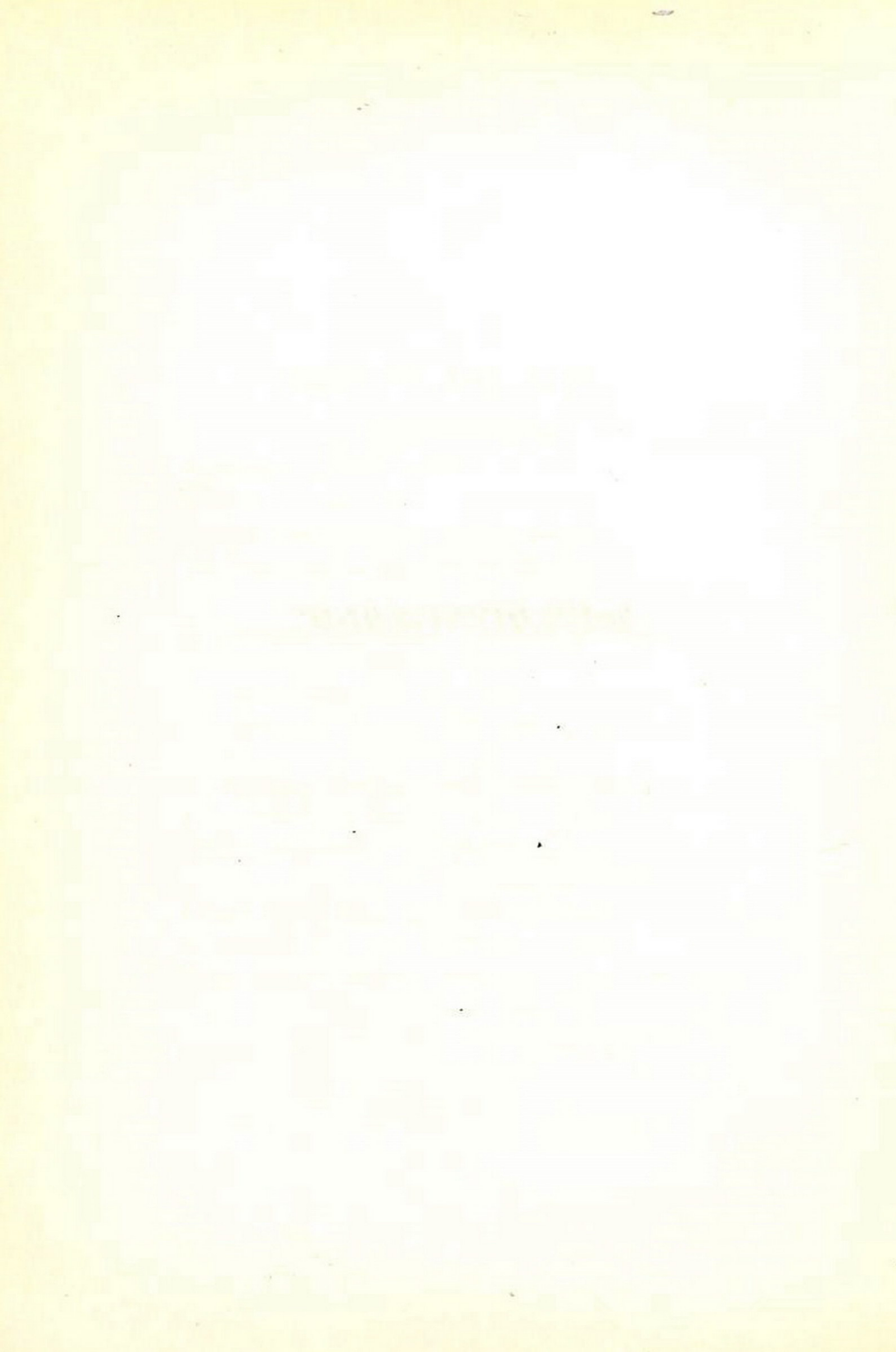
Զանաքի որֆա՛ն ամոֆել հոգերս,
Արեան, արցունքի, ուղիին վըրայ,
Ըսելու համար, ք-է ունիմ քերեւս,
Ինչ որ ունէի, գոր չունիմ հիւմայ:

Կը սոսկամ տեսֆէդ, աչքերէդ խոժոռ,
Հա՛յր իմ անուշիկ, որ կը հըսկես գիւ,
Ես այս աշխարհի՛ փոք-քրկին մէջ գոռ,
Կ'այրիմ, կը մաշիմ, երբ ինձ կը նայիս:

Ձե՛ւմ ուզեր խոցել, հոգիդ լուսեղէն,
Ձե՛ս տեսներ ի՞նչպէս, սիրտս վիրաւոր,
Ծովէ՛ր արիւնի... ես չեմ մեղաւոր:

Գուցէ կ'անիծես, գիւ հիւմայ նորէն,
Անարժան չեմ ես՝ անէծֆիդ արդար,
Բայց վերջին անգամ, համբուրէ՛ գիւ, հա՛յր...:

ԾԱՂԿԱԳԱՏՈՒՄ

ԲԱԽՏԱԾԱՂԻԿԸ

Ծաղիկ մը կայ, հագա՛ր քերքիկ,
 Ծաղիկ՝ խօսուն, խորհրդաւոր,
 Բախտն-ապագան կ'ըսէ յուշիկ,
 «Ապրիմ-մեռնիմ» անունն անոր:

Ծաղիկ փոքրիկ՝ քերք, քերք, ներմակ,
 Մարգերուն մէջ՝ կը գըտնես գայն,
 «Բախտածաղիկ» անունին տակ:

Թերքեր՝ հատ, հատ, մինչ կը պոկես,
 «Ապրիմ-մեռնիմ» ըսէ՝ մըտփովդ,
 Վերջի քերքին՝ կ'ըսէ՝ «ապրի՛ս...»:

ՇՈՒՇԱՆԻՆ

Շաղ ու ցօղի տակ փըխրուն,
ԴՈՒն կը վառիս փողփողուն,
ՓռՇոտ այնքան ուր՝ կարծես,
ԶըմրԱն գինեկն ծըլած ես:

Դո՛ւ ծաքաւի՝ եքերին,
Ակունքներուն ցողածին,
Մարգարիտներ շիք առ շիք,
Կը կաքին վար աշտերէդ:

Խորանին մէջ՝ սրբատաշ,
Սեղանին շուրջ՝ մեղմօրէն,
Կը նանահէս հոգեմաշ,

Ուր հրեշտակներ՝ լուսահեր,
Շեփորներով հրեղէն,
Կը դըղըդե՛ն կամարներ...:

ԾԱՂԻԿՆԵՐՍ...

Ծաղկակալիս՝ բիրեղեայ, կը բռնկին ծաղիկներ,
 Որպէս ամպեր հըրագգեստ, մայրամուտի հեւէին տակ,
 Արեւին մէջ կայծկըլտուն, կը պաղպաղեն բոցահեր,
 Ծաղիկներըս տարփաւոր... գերբ ծիածան երփներանգ:

Ծաղիկներս հոգեսահ, Աստղիկին պէս կիսամերկ,
 Վարդն ու շուշան, շահոգրամ եւ նունուփար հերարձակ,
 Կը սանտրուին հրամազ, կախած սրունգները մերկ,
 Լընակին 'ի վար անալի, ինչպէս կոյսերն անառակ...:

Առէջներէն ոսկեծոյլ, բոյր մը բարակ՝ աննըշմար,
 Հըրակայլակ կը վառի... սենեակիս մէջ՝ բոցաբեւ,
 Որոնց ցոլքերն ումպ առ ումպ, կ'ըլլան կուրծքիս
 շունչ քեքեւ,

Եւ կը խընկեն հոգիիս, կամարները միալար,
 Ու կայծ առ կայծ կը լողան, անօրին մէջ քափանցիկ,
 Թըրք-ռումներով գունագեղ, ինչպէս աստղեր
 սըլացիկ...:

ՄԱՆՈՒՇԱԿԸ

Թափած է խաւար ,
Աստղերէն վընիտ ,
Յօղ՝ մարգարտաշար ,
Շուրքներուդ վըտիտ :

Արփին մանուշակ ,
Շողերէն արբշիւ ,
Կապոյտ երկնի տակ ,
Կը շողա՛ս անծիր :

Աչքերէդ հեզիկ ,
Պարփիւր , աղամանդ ,
Էայծեր գեղեցիկ ,
Կը ցայտե՛ն մարմանդ :

Շուրքերէդ լուսէ՛
Բոյր մը կընդրուկի ,
Հոգիիս կ'օծէ ,
Տանա՛րն ամայի . . . :

ԳԻՆԵՐԲՈՒԿԸ

Անո՛ւշ, անուշ, կապուտակ,
Կը վառէիր փողփողուն,
Իմ հայրենի երկնի տակ,
Աստղի մը պէս պըլպըլուն:

Ամէն գարնան ուխտաւոր,
Կու գայինի մենի այց տալ քեզ,
Վարագ, Ս. հաշ, Կարմրուր,
Բո՛ւր ունէին քեզմով հեզ:

Մարգերուն մէջ՝ գեղեցիկ,
Կը ծաղկէիր ցօղաբոյր,
Ամէն սրտին քափանցիկ,
Դո՛ւ ծուխն էիր խընկաբոյր:

Վառած ջահերս երբեմնի,
Քե՛զ, կ'երագեմ, ես դարձեալ,
Աստղ ի՛մ կապոյտ, հայրենի,
Որ կը շողա՛ս ցօղափայլ . . . :

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ԶԻՍ

Անցորդն ես դաշտերուն կոյս,
 Զորերուն խոր, կորած անյոյս,
 Շըշունջ մը կայ, շըշուկ մը բոյլ,
 Ծաղկանց մըջեւ՝ բախիժ մը խուլ:

Որոնումիս մէջ ընդերկար,
 Գըտայ ծաղիկ, վրտիտ՝ նիհար,
 Կապուտաչեայ ա՛ստղ մը վընիտ,
 Բոյրն ըզգացի, հոյն կանչը նիշդ:

Շըշուկն ահա՛, գեղապայծառ,
 Ծաղկին վըրայ կը շողայ վառ,
 — Ըսէ՛ ինձի, կապոյ՛տ ծաղիկ,

Օ՛ր, բու անուն, խօսո՛ւն աստղիկ:
 «Իմ անունն է Միօգօթիս,
 — Կապոյտ ծաղիկ, մէ՛կ մոռնա՛ր գիս...»:

ԵՂԿԵՒԵՆԻՒՆ

Բուրվառն ես բնաւթեան խորանին՝ ծրփուն,
 Խունկ ու կնդրուկով աւլըցուն արփին,
 Որ քեւատարած պարտէզիս անկիւն,
 Լոգանքըդ կ'առնես այգուն՝ ցօղագին:

Դիցուհին ես դո՛ւն այդ ծաղիկներուն
 Ոտքերուդ ներքեւ հագիւ աննշմար,
 Գանաններ եմ, ո՛հ, խամրող շուարուն՝
 Երբ փըչեն հողմերն աշման ցրտահար:

Պիտի գայ, աւա՛ղ, օր մը որ դուն ալ,
 Ծերացած անուր, տապալիս պիտի,
 Տիեզերքին իբր, հիւլէ մ'սքնոտի,

Ու ծիծառներն որբ, պիտի գան ողբալ,
 Կմախքիդ վըրայ, բոպէ մը միայն,
 Ու յետոյ իսպա՛ռ, քե՛զ պիտի մոռնան...:

ՆՇԵՆՆՆ

Պարտէզիս մէջ միշտ անուր,
Կը ծաղկէիր դու գուարք,
Անուշ, անուշ, խընկաբոյր,
Ծաղիկներով կարմրագարդ:

Շուփիդ ներքեւ մեղմօրէն,
Բոյրդ կ'մպէի քո՝ քննօրէն,
Յօղով լեցուն համօրէն,
Թերթիկներէդ փաղափուշ:

Օր մ'ալ գլտայ քեզ աւա՛ղ,
Ինկա՛ծ գետին... գունաքափ,
Կը հեւայիր անսրւաղ,
Նրագներէ՛ հիասքափ:

Սնարիդ մօտ մահամերձ,
Չքնանչըցա՛ր ալ դուն զիս,
Բացի ինձմէ՝ սրտիդ մերձ,
Ո՛չ ոք, կար քե՛զ կարեկից...:

ԹԹԵՆՆԵՐ

Թըքենիներ՝ ներմակ, կարմիր,
 Ինչպէս փոյներ՝ զոյգ քեւանցուկ,
 Կը լեցուէի՛ն... ամրան վերջեր,
 Պարտէզիս մէջ՝ անսրբումաշուփ:

Արշալոյսին՝ շաղ ու ցօղին,
 Ճիւղերին տակ՝ ըստուերախիտ,
 Կը շաղալի՛ն, քափած գետին,
 Թուքերն անթիւ, գերք մարգարիտ:

Խնձորենին՝ կարմրաքշիկ,
 Նառի մ'ետեւ պահուտած բարձր,
 Կը նախանձէ՛ր... այնքան զոդտրիկ,
 Միրգերուն փոփր, քոչնակեր փաշղցր:

ՄՈՐԵՆԻՆԵՐ

Մորենիներն արշալոյսին, ցօղ պատմունան հագած են
 սառ,
 Ու ծոպերով ականակուռ, կը սողոսկին լեռներէն վեր,
 Ողկոյզները վարդակարմիր, հո՛ւր կը ժայթփեն դէպի
 երբեր,
 Որոնց շիթերն աղամանդեայ, կը կայծկըլտան արփին
 դէմ վառ :
 Մորենիներ՝ մեղրածորան, կը մոլեցնին միջօրէին,
 Ու բոցաշունչ բուրվառներով, կը խընկարկեն հորիզոն
 լուռ,
 Որոնց վըրայ մեղունները, կը բըզզան միահամուռ,
 Ու կը փամեն քուփերուն վնաս ստինքները յարսուզին :
 Յանկապատին վըրան մընջող, քոչունները գինով
 արբշիւ,
 Կ'արձագանգեն անյիշատակ, դարերու հի՛ւն... երգն
 ու նըւագ,
 Որոնք կ'ըլլան բնութեան ահե՛ղ... տաւիղն ու լարը
 ներդաշնակ :
 Ի՞նչպէս երգել քեզ, իմ հիւղակ, քու ալեւոր լեռներն
 անբեռ,
 Քու արգաւանդ հողին փըշուր, որոնք կարծես
 կը ձաղկեն զիս,
 Ու ժըպտադէմ, կ'օրրեն հողիս... :

ՄԱԼՈՐԵՆԻՆ

Գարնան կենսաբոյր, կը ծաղկէր սիրուն,
 Իմ սալորենին, սէ՛գ քեւատարած,
 Զը նայած իրեն հասակին անհուն,
 Պըտուղն էր քըքու, տեսակով ալ ցած:

Կըտրեցի իրմէ երեք նիւղ միայն,
 Պատուաստի համար ընտրեցի հիւքեղ
 Ոստեր պտղատու, դեղձ, սալոր, ծիրան,
 Զգեցի բախտի հարուածին ահեղ...:

Անցան նիշդ երեք տարիներ կըլոր,
 Առաջին նիւղէն՝ պոկեցի ըզգոյշ,
 Ազնիւ խոշորկեկ, սալո՛ր մը անուշ...,

Երկրորդ նիւղէն ալ, դե՛ղձ մը, կէս-սալո՛ր...,
 Իսկ երրորդ նիւղէն, սալոր, կէս-ծիրա՛ն...,
 Զարդեցի՛... նիւղերն անոր անախտան:

ԿԱՅԾԱԿՆԱՀԱՐ ԾԱՌԸ

Անտառին մէջ ուր, կ'երգե՛ն... սոխակներ,
 Հըսկայ ծառ մը մերկ... կը մըխայ կանգուն,
 Կայծակն է զարկեր եւ զայն զլախտեր,
 Ու քեւերն անոր ցրուելու հովերուն...:

Տարինե՛ր անդուլ, բոյսերն անաղմուկ,
 Ծիւ, ծաղիկ ամէնք, բաղեղն օճաճեւ,
 Յոյզ տուին իրար, ելան անշըշուկ,
 Կատարն անոր, քեւ, քեւ, հեւ 'ի հեւ,

Մինչեւ՝ ծածկեցին, մերկուի՛ւնը կոյս...:
 Իսկ հիմայ այն տեղ, քոչուններն նորէն.
 Կ'երգեն ու կ'ածեն, կախուա՛ծ ոստերէն...:

Ա՛լ չունի ան քեւ, ո՛չ վախ եւ ո՛չ յոյս,
 Ապատանն եղաւ քոչնոց երգեցիկ,
 Ուր չեն քափանցեր ո՛չ շանք, ո՛չ մրրիկ...:

ԼՈՒՍԱՐՉԱԿ ՀԻՐԻՄՆԵՐ

DEPT. OF AGRICULTURE

THE BUREAU OF PLANT INDUSTRY
WASHINGTON, D. C.
OFFICE OF THE CHIEF, BUREAU OF PLANT INDUSTRY
WASHINGTON, D. C.

REPORT OF THE CHIEF, BUREAU OF PLANT INDUSTRY

FOR THE YEAR 1909

PRESENTED TO THE HOUSE OF REPRESENTATIVES
IN SENATE AND HOUSE REPORT NO. 100, 61ST CONGRESS, 1ST
SESSION, 1909

BY THE CHIEF, BUREAU OF PLANT INDUSTRY
J. H. COOPER, CHIEF, BUREAU OF PLANT INDUSTRY
WASHINGTON, D. C.

Ս. ՂԱԶԱՐՈՒ ՎԱՆՔԸ

Երագներու ոսկեծիլ, աստղաջութակ երկնի տակ,
Ծովուն վերայ կայծանիշ դու փարոսն ես հայ մըտքին,
Ու հատագայքը հըզօր, որ կը պատուէ խաւարին,
Տարտամ ըստուերներ՝ մըռայլ լապտերներով
լուսարձակ:

Մէն մի փարոս ծովուն մէջ աստղ մ'է պայծառ գիշերւայ
Որ՝ կորուսեալ նաւերուն, կ'ըլլան յոյս եւ ուղեցոյց,
Բայց դո՛ւն այն փարոսն ես գոր Ս. Սահակն ու Մաշտոց,
Ըստեղծեցին, կերտեցին ու ձօնեցին ազգին Հայ:

Դո՛ւ դարերով քրտնաջան մըշակն եղար Ուխտին Սուրբ,
Վստեցի՛ր խանդ ու եռանդ, ամէն Հայու սրտին մէջ,
Եւ խորշերուն անոր մութ, դըրոշմեցիր էջ առ էջ,

Հայ գիրերը ոսկետառ, որոնք գեղջուկ, աղփատ, որք,
Սիւներն եղան տաճարիդ ու նաւակիդ՝ հողմակոծ,
Լաւտ, առագաստ եւ դըրօշ, հա՛յ տառերով ոսկեգօծ...:

ՀԱՅ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ԳԻՒՏԸ

«Ո՛չ ՚ի փուն երագ, եւ ոչ՝ տեսի՛լ... արթնութեան»,
Մեսրոպ Մաշտոց խորասոյգ կ'որոնար գիւտ հայ տառին,
Երբ աչքին իր պատին վրայ, իբրեւ տեսի՛լ անմեկին,
Լուսամուտ մը կ'երեւար, ֆառակուսի՛... գեղջկական:

Երկու փայտեր՝ խաչածեւ, կը պըրկէին շրջանակ,
Որոնց մէջէն վեր ու վար, ամէն կողմէն՝ աջ ու ձախ,
Ձեւ կ'առնէին կերպարանք, աղօտ ըստուերներ՝ առկալս,
Ու կ'ըլլային կարծես թէ մէկ մէկ տառեր, գիր յըստակ:

Երբ կ'սքափուէր Մաշտոցը ու կ'անհետէր լուսամուտ,
Տեսաւ գիրերըն անջինջ, իր մըտքին մէջ վերստին,
Գըրի առաւ ու յղկեց, հասաւ մինչեւ Խ. Փ. Բ.ն...:

Գիր՝ մագաղաթն ՚ի ձեռին, Ս. Սահակին վագեց մօտ:
Ահա՛ երկու այս Սուրբեր, բերին Հայուն Ոսկեդար,
Որոնց յիշատակը վառ, պիտի հընչէ՛ դարէ դար...:

ԱԿԱՐԱՅՐ

Սըգացին քե՛զ, Աւարայր... «հայ կուսանները շուշան»,
 Եւ արտօսներն՝ իբրեւ ցօղ, վառեցի՛ն կուրծքիդ վըրայ :
 Ողբացին քե՛զ, Աւարայր... որդեկորոյս մայրեր հայ,
 Եւ Տըղմուտին խառնեցին արտասուքներն իրենց դառն :

Հագար և մէկ նահատակ, «Կարմիր» վարդան, ընկերներ
 Ղեւոնդ Երէց, Բահանայֆ, Աւետարան խաչակալ,
 Վահանակիր, նետաձիգ, մարտնչեցան ամէնքն ալ,
 Զըրադաշտի կըրօնին, մոգերուն դէմ՝ անվեհեր :

Եւ այն օրէն՝ դատուեցան, Սուրբերուն կարգն առյաւելոյ,
 Իբր փըրկարար՝ ազգին հայ եւ կըրօնին սըրբանուէր,
 Զոր ամէն Հայ անաղարտ, կը տօնէ ցարդ հոգեմուէր,

Խորաններուն մէջ շըքեղ, բուրվառներով խընկաւելոյ... :
 Քե՛զ, կը յուսամ, հա՛յ դիւցազն, Մասիսի վառ
 այգուն տակ,
 Տե՛ս, Բու փառքին իբրեւ ձօն կը ծածանի՛ հայ դրօշակ :

ԱՆՔԱԻԵԼԻ ՄԵՂԲԸ

Եղեմին մէջ նախահայր, կը տըրտնջար առանձին,
Եւ աղօթքն իր գործք բողոք, կը ցըցուէր դէմ՝ երկնքի:
Հանեց Աստուած Աղամի, կողէն ոսկոր սը կեանքի,
Շունչն իր փըչեց եւ ձօնեց, զայն Աղամին իբրեւ կին,

Ու պատուիրեց չո՛ւտել այն, պտուղ՝ ծառին կարմիր
խալ,
Որուն՝ օ՛ճն էր փաքքընում...: Բայց օճէն նենգ
խաբուեցա՛ն,
Եւ *արգիլում* ծառին ալ պտուղն կերա՛ն փորձութեան,
Ու ահաբեկ՝ դողահար, քաճնուեցան քուփի տակ...:

Ձայն մը գոռաց երկնքէն, «Ո՞ւր ես Աղա՛մ, դուրս արի՛,
Օ՛հ, նըզովեալ արմատներ, մի՞ք է՞ կերաք խընձորէն...:
«Բըրտինճով, Աղա՛մ, քու նակտին, հացըդ նարես
դու քարէն,
Եւա՛, ցաւով երկունքի, դո՛ւ մա՛շըր ըլլաս միշտ
քարի...»:

Եւ հըրեշտակն Աստուծոյ, սուրովն իրեն հոգէառ,
Դուրս շըպրտեց եղեմէն երկուքն ալ մե՛շրկ, ամօք-խած:
Այսպէս Աստուածն ոխակալ, վարձատրեց իր ծառան
ցած,
Ու մահն եղաւ մարդկութեան, ժառանգութիւնը
սընափառ...:

ՎԵՆԵՏԻԿ

Որքա՛ն գեղեցիկ, յուշեր սրբազան,
Հին ապարանքներ ոսկեկերտ՝ հըսկայ,
Տաճարներ նաեւ, սուրբ նուիրական,
Կը լողան շըֆեղ՝ ջուրերուն վըրայ:

Որքա՛ն ջրանցքներ, կամուրջներ մեղիկ,
Ջրգուած նաւէ՛ նաւ, կը մօտեն հանդարտ,
Ջրկայ հոն ցամաք, ո՛չ ծիլ, ո՛չ ծաղիկ,
Ջուրեր՝ կը տանի՛ն... փաղաքը հալարտ:

Որքա՛ն կոնդուներ, կեռ՝ կըտուցաւոր,
Լուսնի շողերով, իբրեւ շանք, կայծա՛կ...
Կը քըռչին փունջ, փունջ, հորիզոնին տակ,

Որպէս եքերին՝ աստղեր գիսաւոր:
Օ՛հ, ի՛նչ ըզզլիտիչ գիշերներ ունիս,
Ջըֆնա՛ղ վենետիկ, որ կը դիւրես գիս...:

ԳԵՔՍԵՄԱՆԻ ԱՂՕԹԸ

«Անցո՛ւ յինէն, Տէ՛ր, դառնութեան բաժակ»,
Այսպէս կ'աղօթէր, Որդին Աստուծոյ,
Իր վերջին գիշեր, սրտով տխրունակ,
Աչքերուն արցունք, զուք-ի եւ սիրոյ...:

Աստուածային միտք, պատեանով մարդուն,
Կ'ընդզգէ՛ր սակայն, մահուան դէմ՝ դըժնի՛,
Երբ հրեշտակ մահուան, աղօթքի պահուն,
Կը ձօնէր իրեն բաժակը քոյնի՛...:

Աղերսեց Յիսուս, Հօր՝ քախանձագին,
«Հեռացո՛ւր, Տէ՛ր, բաժակն այս մահուան»,
Բայց Հայր՝ կամեցաւ «յաղագս փրկութեան»,
Ընել ողջակեզ, նոյն իսկ իր որդին...:

Լուաց արիւնո՛ւ... ձեռքեր Պիղատոս,
— «Ի խաչ հա՛ն ըզդա»,
Գոչեց Մովսէսի ամբո՛խ բարբարոս...:

ԿԱԽԱՐԴ ԳԱԿԱԶԱՆԸ

Ճեղքեց Մովսէս Կարմիր ծով, գաւազանով հրաշագործ,
Ուր կոհակներն ամեհի, որպէս ժայռեր փրփրադէզ,
Լեռնակուտակ բարձրացան ու կարծրացան դէզ առ դէզ,
Մինչեւ՝ անցաւ գերութեան, կարաւանը իր անփորձ...:

Կը տըրտնջար Իսրայէլ՝ անապատին մէջ ցամաք,
Ուր Մարգարէն յուսահատ, Նիովաշէն խնդրեց որ,
«Ողորմի խեղն իր հօտին, գրութեամբն իր երկնաւոր»
Եւ մանանան քափեցա՛ւ... քառսուն տարի շարունակ:

Ուրախացաւ Մարգարէն ու բարձրացաւ Սինա լեռ,
Մինչ Իսրայէլն ապերախտ, դարձաւ իր ոսկի՝ հորքիմ,
Եւ երբ Մովսէս կ'իջնար վար, Սինա լեռնէն անձկագին,

Տեսաւ ազգն իր խենթեցած, կուռք, մեհեաններ
ամէն տեղ,
Գայթակղութիւն ամբարիշտ... ընդվզեցաւ Մարգարէն,
Եւ իր ձեռքի «Տախտակներ», վա՛ր շրպրտեց
ժայռերէն...:

ՅԱՐԴԳՈՂԸ

(ԾԻՐ-ԿԱԹԻՆ)

Կ'ըսեն թէ օր մը, երբ չէին աստղեր,
Գիշեր մը խաւար, անդունդին մէջէն,
Հըսկայ մը կ'անցնէր Գողիաթէն՝ հըգօր,
Զոյգ մը տոպրակներ՝, կախած բեւերէն... :

Կ'ըսեն թէ անի՝ պետն էր դըժոխքին,
Կամ մատակարար՝ հընոցին անշէջ,
Որ կու գար գողնալ՝ ամէն օր մութին,
Յարդն աստուածային, կէս գիշերէն վերջ :

Կ'ըսեն թէ նաեւ, գիշեր մը յանկարծ,
Հով մը բարձրացաւ, որոտմամբ ահեղ,
Եւ տոպրակներուն ծակերէն հինցած,
Քըշուեցա՛ն յարդեր, հովէն ամէն տեղ... :

Բեւեռէ՛ բեւեռ, ճըգուած համբան իր,
Կը մընայ անեղծ կամարին վըրայ,
Իսկ համբուն երկայնի՛ք՝ քափուած ցան ու ցիր,
Յարդերը եղա՛ն, աստղերն այս օրուայ... :

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

(ՅԱՐԴԳՈՂԸ)

Սիրուհիներէն՝ Զեւս աստուածափոր,
Ծընաւ անպօրէն, գաւակ՝ Հերակլէս.

— Որպէսզի ըլլար, Աստուած մը... հօր՝ պէս,
Պէտք էր ծըծէր ան կաթն աստուածամօր...:

Կը նընջէր Հերան, գիշեր՝ փունով խոր,
Մինչ Զեւս շատ ըզգոյշ՝ գրկած իր մանկիկ,
Կը բանար կընօջ՝ ծիծերը յուշիկ,
— Կը դընէր գաւկիմ շուրթերուն քոսո՛ր...:

Ու երբ կ'սքափէր, փունէն իր՝ Հերան,
Տեսաւ օտա՛ր մը... կախուած՝ ծիծերէն.
Շըպրտեց իսկոյն, մանկիկն ուժգնօրէն...:

Կաթն ըստինգներէն, ինչպէս շատրուան,
Ժայթփեց հեռունե՛ր... երկնէն ա՛լ վեր,
— Եղաւ «Ծիր-Կաթին» — այս օրուան աստղեր...:

ՄԻՋԱԿԵՐԱՆ

ԳԼՈՒԽ ԵՐԵՄ

Այս գլուխը կ'ընդգրկի մեր հայրենիքի մասին
կատարյալ և անկասկածելի տեղեկությունները
և մեր հայրենիքի մասին հայտնի լինող
մյուս բոլոր տեղեկությունները։

Այս գլուխը կ'ընդգրկի մեր հայրենիքի մասին
կատարյալ և անկասկածելի տեղեկությունները
և մեր հայրենիքի մասին հայտնի լինող
մյուս բոլոր տեղեկությունները։

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐՈՂՆԵՐ

Այս գլուխը կ'ընդգրկի մեր հայրենիքի մասին
կատարյալ և անկասկածելի տեղեկությունները
և մեր հայրենիքի մասին հայտնի լինող
մյուս բոլոր տեղեկությունները։

Այս գլուխը կ'ընդգրկի մեր հայրենիքի մասին
կատարյալ և անկասկածելի տեղեկությունները
և մեր հայրենիքի մասին հայտնի լինող
մյուս բոլոր տեղեկությունները։

ԴԷՊԻ ԼԵՌՆԵՐ

Դէպի՛ լեռներ՝ բարձրաբերձ, դէպի՛ լեռներ՝ սեգ,
վրսեմ,
ես կը սիրեմ մագըլցիլ, ապառաժներ՝ բըրգաձեւ,
մինչ՝ կատարներն անմատոյց, փակատներով
ձիւնադէմ:

Դէպի՛ լեռներն անյագուրդ, դէպի՛ լեռներ՝ հեռաւոր,
ես կը սիրեմ քեւածել, աւուրջներով հըրսքեւ,
ու մըխրնուիլ, մոլորիլ, կածաններուն մէջ բոսոր:

Դէպի՛ լեռներ՝ ծաղկածիլ, դէպի՛ լեռներն անայլաջլ,
ես կը սիրեմ ոստոստել, ծաղկէ՛ ծաղիկ, փարէ՛ փար,
թիքեռնիկի՛ պէս քեքեւ, արշալոյսին ցոլափայլ:

Դէպի՛ լեռներ՝ հըրածիլ, դէպի՛ լեռներն ափնագեղ,
ես կը սիրեմ քափանցել, հիւլէներուն իսկ տըկար,
Արշալոյսին հըրափայլ, ֆառագայթո՛վ մը բոցեղ...:

ԼԱՅՈՂ ՈՒՌԵՆԻՆ

Աղբիւրին դիմաց՝ կուլայ ուռենին,
կանգնած հիասքափ՝ լընակի ափին,
Ու վարսերէն վար՝ կը քափէ կարծես,
Յօղ եւ մարգարիտ, ջուրերուն երես...

Մընջած են հողմերն անտառին՝ տընփող,
Ծիւրող աստղերու ժըպիտներէն շող,
Եւ ամպածըրար լեռներէն ժըխոր,
Կը ծաղկի՝ արեւ, դըղըղմամբ բնտր...:

Բայց խեղն ուռենի,
Դո՛ւն կո՛յս... գեղանի,
Ի՞նչ ունիս դո՛ւ, վի՞շտ, կըսկի՞ծ, քէ ֆո՛ւն,
Որ ըսփօղուած հէ՛ք, սըգաւորի պէս,
Կը ցօղես աղի արցունքներ՝ այդպէս,
Սարսո՛ւռ, շիք առ շիք,
Լընակին՝ յակինք...:

Մի՛ գուցէ կուծըդ՝ ջուրով առ լըցուն,
Կտրեցի՛ր անփորձ... աղբիւրին դէմ գով,
Եւ ամօքահար, սափորէդ խըռով,
Լացիր դուն երկար,
Ուռենի՛ դարձար...:

ՋՐԶԵՂԵՂԸ

Շընչեցին լեռներ՝ գարնան հովերուն ,
 Համբոյրն արեւոտ ,

Ու շըշնջալով քոթուեցին իրենց՝
 Վարսերը ձիւնոտ :

Իջա՛ն առուակներ , լեռներէն դողդոջ ,
 Ձորերուն մէջ գով ,

Շունչ տուին իրար , ձայն տուին հեռուն ,
 Եւ խոխոջելով ,

Անցա՛ն դաշտերէն , ինկան հովիտներ ,
 Դարձա՛ն հեղեղներ . . . :

Ահե՛ղ եմ ջուրեր , վո՛ւշ , վո՛ւշ , կը վազեն ,
 Ամէն կողմ աւե՛ր . . . :

Կորա՛ն . . . մեր արտեր , հունձֆերը յուռթի ,
 Հընձաններն աշնան . . . :

Տե՛ս , ա՛յն օրրաններ , խլուած մայրերէն ,
 Ի՞նչպէս կը ծրփան

Ջուրերուն վրայ , գերք լաստ , առագաստ ,
 Խորտակուա՛ծ կայմին . . . :

ԶՐՎԷԺԸ

Ահաւո՛ր է... ահաւոր, տեսնել մըրմունջ՝ դարավէժ,
 Հեղեղատին ողբերգու,
 Որ կը յորդի խելայեղ, ապառաժէն գահավէժ,
 ‘Իէպի’ անդունդն ահարկու...

Ահաւո՛ր է... ահաւոր, ըզգալ սարսուռն ու խռով,
 Փըրփրադէզ ջուրերուն,
 Որ ամպերէն մարտագոռ, կայծակնաբէւ ցոլփերով,
 Կը խորտակուի՛ն հեծեծուն...:

Ահաւո՛ր է... ահաւոր, դիտել տարափն ու շըռիւղ,
 Բիւրեղափայլ հեղեղին,
 Որ կը վառի ցօղազարդ, որպէս գոհար եւ յակինք,
 Հընձաժ տատղերն երկնփին...:

Ահաւո՛ր է... ահաւոր, լըսել շառաչն ամեհի,
 Ահեղագոչ ջըրվէժին,
 Որ կը խուժէ գիսախոնի, սահանփներէն վիթխարի,
 Առիւծի պէս մոլեգին,
 Եւ ոստումով ահագին, անդունդէն վա՛ր կը նետուի...:

ՈՍՓՈՐ

Ո՛չ մէկ նկարիչ, ո՛չ մէկ բանաստեղծ,
Կարենայ պիտի ցոլացնել անեղծ,
Կայծերն խրվածին, աչքերուդ առոյգ,
Կանգնած ծովին դէմ՝ կապո՛յտ զոյգ առ զոյգ . . . :

Կը խորհիմ քէ դո՛ւ, շողն ես երկնահոյլ,
Խաւարը շանքող՝ աստղերուն բոյլ, բոյլ,
Ոսկեհուն մանեակ՝ վարդերուն բողբոջ,
Չուլուած օճապտոյտ՝ ջուրերուն խոխոջ . . . :

Եւ կամ Աստղիկին, եղեմն երբեմնի,
Ուր Ապոլոնը բընարն ՚ի ձեռին,
Կու գար անշըշուկ՝ գիշերներ մըրին,

Փարելու կուրծքին անո՛ր հոլանի . . . :
Օ՛, Վոսփոր, Վոսփոր, վա՛յր երանաւէտ,
Որ հոգւոյս եղար, բուրվա՛ռ խրնկաւէտ . . . :

ՎԷՍՈՒՑ

Կը բացուէր այգը արփին ծիրանի,
Անցայ ֆու ֆովէն, տեսայ հովանի,
Հասակդ ապառաժ, ինչպէս եղեգնիկ,
Դարերու հոսող ալեաց մէջ՝ լըռիկ...:

Որքա՛ն փոքորիկ... ամպրոպ ունիս դուն,
Ո՛ր յաւերժահարս, կուրծքիդ տակ քաֆուն,
Ծըխաշունչ ամպի ֆողը երեսիդ,
Կարծես ան՝ ըլլայ հե՛ւքը հոգիիդ...:

Կայծեր փըշրելով ծովուն մէջ գիշեր,
Խաւարէն անյոյս, կը պատռե՛ս ըստուեր,
Ու քամբուդ վըրայ, դարեր շընչասպառ,

Վուգան ու կ'երբան, գերք հըրքիւններ վառ...
Բայց դո՛ւ կը մընաս, եղեգնի՛կդ... իմ բոց,
Դարերո՛ւ հոսող, ալեաց մէջ՝ անխոց...:

ՄԻՏԻԼԼԻ

Կանգնած ես հըսկայ՝ կղզեա՛ղ դուն ահա՛ ,
 ծովուն մէջ անհուն , երկնի տակ անխօս ,
 Սըփռած է գիշեր՝ ուսերուդ վըրայ ,
 Աստղերուն բոյլ , բոյլ , շուրջառն ոսկեհիւս . . . :

Ալիքներուն մէջ՝ ինկած կը պարես՝
 Հարսի պէս քեքեւ , կիսամե՛րկ . . . նըկուն ,
 Ուր խարակները քու քամբուն՝ կարծես ,
 Արձաններ են պարզ , հըսկող օրն ի բուն :

Վարսերէդ հըրձիգ , շա՞նք քէ կայծակներ ,
 Կը ծեծեն նընջող ջուրեր՝ ծովաբոյր ,
 Եւ ըստինքներէդ՝ ալի՞ք քէ փըրփուր ,

Կը ժայթփեն ըմբոստ ժայռերէն ալ վե՛ր . . . :
 Երա՞զ ես արդեօք , տեսի՞լ մը անուշ ,
 Շանքո՛ղ հոգիս լուռ , այս գիշերին՝ ուշ . . . :

ՈՂԻՄՊՈՍ

Օ', Ողիմպոս, Ողիմպոս, կոթող կախարդ դիցակերտ,
 — Արամազդի վեհավայր, աստուածներուն օրեւան,
 — Ապոլոնի քընարին, ծաղկափրփր բուրաստան,
 եւ Աստղիկին հոլանի, սիրոյ մահինն աստղակերտ...:

Հեփեստոսի շանքերուն, հընոցն անշէջ՝ հըրավառ,
 եւ Հաքէսին բարբարոս, Տարտարոսը մահաբոյր.
 — Անահիտին սրբակեաց, Տանարը Ս. խընկաբոյր,
 եւ Բագոսի սափորին, բոսորագեղ գինին վառ...:

Մորփէոսին քընածու, տաղաւարը աստղապատ,
 եւ Արէսին մարտագոռ, միջնաբերդը ամրաշէն,
 — Աքեմասին հաննաբեղ, մենէրանը հոյաշէն,

եւ Արտեմիս դիցուհուն, անտառն ոքսի հընձառնառ...:
 Օ', Ապոլոն, տո՛ւր ինձ կա՛յծ մը քու պայծառ հոգիէդ,
 Որ ես երգեմ քընարիդ՝ մեղեդիներն առ յաւէտ...:

1871-1872

ՀԱՅԿԱՆ ԶԱՅՆԸ

Այս գիրքը պատկանում է Հայկական Զայնի Կոմիտեին և պահպանվում է Երևանի Զայնի Կոմիտեի գրադարանում:

Այս գիրքը պատկանում է Հայկական Զայնի Կոմիտեին և պահպանվում է Երևանի Զայնի Կոմիտեի գրադարանում:

Այս գիրքը պատկանում է Հայկական Զայնի Կոմիտեին և պահպանվում է Երևանի Զայնի Կոմիտեի գրադարանում:

ՄԱՍԻՍԻՆ

Անհունականչ երկնի տակ, քե՛զ կ'երագեմ, ի՛մ Մասիս,
Որ ապառաժ քու կուրծքէն դըրիւր սըրտիս կայծ մը վառ .
Ա՛ն մեծնալով օրէ օր, ա՛լ տիրացաւ հոգիիս,
Եւ արծարծեց խարոյկներ ու հըրդեհներ՝ բոցավառ . . . :

Անյուսուքեան ասերէն, քու քարն ու հող կը պաշտեմ,
Շուշան աչքերդ՝ սառնաշող, ձիւնը նակտիդ՝ գեղեցիկ,
Ինչպէս նաեւ հիւղերուդ, բոյրն երդիքին ծըխադէմ,
Եւ խաւարին՝ մըռնչող, հողմանուագ փոքորիկ :

Քեզ կը փարիմ, ի՛մ Մասիս, քո ժայռերուն կարմրալանջ,
Տապանին քու ջըրամոյն, բեկորներուն՝ սրբանուէր,
Որոնց հետքերն հընամաշ, կ'ըլլան դըրօ՛շ նաեւ գիր . . . :

Եւ եթէ օր մը, աւա՛ղ, մըշուշին մէջ անշըշունջ,
Դուն չըգտնես ոչ մէկ սիրտ ըգգեզ պաշտող երկրիս վրայ,
Դիտցի՛ր որ այն ժամանակ մարա՛ծ է աստղն ազգին Հայ :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՆ

Երկունքն է ահա՛, արփին հըրեղէն,
Վարագայ լերան՝ ծերպերէն բողբոջ .
Ժայք-փող բոցերու հընոցի մէջէն,
Կայծեր աստղակուռ կը ծըլին դողդոջ . . . :

Տե՛ս, վերջալոյս՝ հորիզոնին մօտ,
Ինչպէ՛ս կը սողայ ծովակին մէջ բոց .
Յակի՞նք մ'է արդեօք, քէ կա՞յծ մը ըմբոստ,
Ինկած Արարչին քաղէն ծովուն ծոց . . . :

Եւ այն հըրավառ բերդ Շամիրամի,
Կանգնած փառապանծ ծովակին դէմ՝ հո՛ն,
Ինչպէ՛ս կը վառի խարոյկի հանգոյն,

Սըփռած քեւերն իր, հովտին ամայի . . .
Որֆա՛ն դըժբախտ Էս, բո՛յն իմ հայրենի,
Հոգիս մըրրկոտ, ֆեզմով կ'արիւնի . . . :

ԱՐԵՒԱԾԱԳԸ

(ՎԱՐԱԳԱՅ ԼԵՐԱՆ)

Տե՛ս, քէ ինչպէ՛ս կ'երկնի արեւ,
Այն հըրաձիգ լեռներէն ուրբ,
Որուն վըրայ՝ ամպ մը քեքեւ,
Էը ծածանի՛ աշգուն դէմ բորբ...

Տե՛ս, քէ ինչպէ՛ս, շողերն արփին,
Վահանին շուրջ՝ ալօս, ալօս,
Աղեղաձեւ կը գալարուին,
Զերբ ծիածան՝ արեւահոս...

Եւ այն աչքե՛ր, մագե՛ր գանգուր,
Խանձարուրէն ժըպտող մանկան,
Ու հըրաձոյլ քարքիչներ սուր,
Որք կը վառի՛ն, բոցի նըման...

Ա՛լ բարձրացաւ, արեւն ահա՛,
Կապուտալանջ երկնփին խոր,
Կը խոցոտին աչքերդ հիմայ,
Սըլաֆներով նաճանջաւոր...:

ՅՈՒՇԵՐ

Կապուտակ ծովակ,
 Զինջ երկնակամար,
 Լեռներէն իսկ վար,
 Ծո՛ւլ է արեգակ...

Հովիտը կանաչ,
 Հունձֆերը յուռքի,
 Առուակներն ոսկի՝
 Կը յորդի՛ն կարկաչ...

Վանքերն ուխտավայր,
 Քարեր՝ սրբատաշ,
 Գիրքեր՝ հընամաշ,
 Կ'ապրի՛ն դարէ դար...

Բերդ՝ Շամիրամայ,
 Քարայր՝ Մըհէրի,
 Քարն Ակոռիի,
 Կ'ողբամ ես հիմայ...

Արագած լեռան,
 Հակտին մըշտավառ,
 Աստղն առաւօտեան,
 Կ'երագեմ ես վառ...:

ՎԱՐԱԳ

Այն տե՛ղ , ուր լեռան ծերպերէն դողդոջ ,
Արշալոյսները կը ծլլին բողբոջ ,
Ուր արծիւները կը դընեն իրենց
Բոյներն օդապար կատարներուն մերձ ,

Ո՛ւր լեռներն ամէն , ծաղկահիւս՝ գինով ,
Կ'օրօրուին քննալու՝ գեփիւռին շունչով ,
Եւ ժայռերուն իսկ՝ ըստինքներէն քար ,
Կ'անին , կը բլխին , աղբիւրներ հազա՛ր . . .

Ո՛ւր գըմբէքներէն եւ պատերէն սեւ ,
Մըմունջ՝ աղօթ-փի եւ ծուխ՝ կընդրուկի ,
Կը պատռեն ժայռերն քոսոր երկունքի ,

Եւ կ'ըլլան ք-ըրքիռ , երա՛զ ոսկեքեւ ,
Այն տեղ՝ աւերա՛կ . . . ազոաւներն , աւա՛ղ ,
Տե՛ս , կը քըրքեն զիակներն անքաղ . . . :

ՎԱՆԻ ԾՈՎԸ

Ծո՛ւ՛՛՛՛ ծո՛՛՛՛ ծո՛՛՛՛
 Ծո՛ւ՛ է իմ լընակ
 Ծո՛՞ւ՛ է ք-է՞ լընակ
 Ծո՛՛՛՛ է անհուն ծո՛՛՛՛

Ալիֆներէն գով
 Աւագներէն բով
 Կը հոսի լեղակ
 Ծով եւ արեգակ

Արշալոյսին գով
 Վերջալոյսին հով
 Հողմակոծ խրոփով
 Ծո՛՞ւ՛ է ք-է՞ լընակ

Ծո՛՛՛՛ է իմ լընակ

Կոհակներ խրոփով
 Գիշերները յար
 Կը պատռեն խաւար
 Կուրծֆս նաեւ ծով

Կուրծֆս նաեւ ծով
 Կը պատռեն խաւար
 Գիշերները յար
 Կոհակներ խրոփով

Ծո՛՛՛՛ է իմ լընակ

Ծո՛՞ւ՛ է ք-է՞ լընակ
 Հողմակոծ խրոփով
 Վերջալոյսին հով
 Արշալոյսին գով

Ծով եւ արեգակ
 Կը հոսի լեղակ
 Աւագներէն բով
 Ալիֆներէն գով

Ծո՛՛՛՛ է անհուն ծո՛՛՛՛
 Ծո՛՞ւ՛ է ք-է՞ լընակ
 Ծո՛՛՛՛ է իմ լընակ
 Ծո՛՛՛՛ ծո՛՛՛՛ ծո՛՛՛՛

ԿԱՐՄՐԻՈՐԻ ՎԱՆՔԸ

Օ՛, ի՛մ սըրատես, արծուիկ կարմրալանջ,
 Ի՞նչպէս չե՛ր գեմ հս աչքերդ գեղանի,
 Արեգակ՝ ինչպէս գէնիքէն երկնի,
 Կը դիտէ երկրին խորշերն անշըշունջ,

Այնպէս ալ եւ դո՛ւն բազմած վաղեմի,
 Վարագայ լերան գահոյքին վըրայ,
 Կը հըսկես հեռուէն՝ ծով, ցամաք, հըսկայ,
 Նաեւ արեւուն — բերդ՝ Շամիրամի, —

Մըհերի դուռը, Ակոռիին քար,
 Զարթի փալակը եւ հարսն ո՛ւ փեսան,
 Զախէն Սուրբ Խաչը եւ անմահ Ոստան,

Վոգիներն ամէն, մինչեւ Աղքամար...
 Օ՛, ի՛մ սըրատես արծուիկ գեղունակ,
 Ի՞նչպէս չե՛ր գեմ հս, աչքերդ կարմրորակ...:

ՄԸՀԵՐԻ ԴՈՒՌԸ

Երբ կը քրքրեմ անցեալին, դիւցազն էջերն ոսկետառ,
Եւ մեղմօրէն կը քոքուեմ, փռշիւն անոնց տաքասփռ,
Տե՛ս, ի՛նչ կայծեր մարտաշող, կը նարնատին բոցավառ,
Մոխիրներէն ծըլտամած, անիւններէն հըրաշող...:

Դողքան երգեր են անոնք, աստեղալար քընարին,
Մեղեդիներ հոգերուլս, դըրուագներով աննախանձ,
Ուր լսուարէն հրաշափառ, կը վերածնի ազգս հին,
Եւ պատնէշին կը կենայ, գերը կոքս՝ մը յաղթապանծ:

Սնիծապարտ իր հօրմէն, պզտիկ Մըհէրն ամեհի,
Զիուն վըրայ հըրեղէն, քարայրին մէջ հերարձակ,
«Թուր կէծակին» մէջքին կապ, կալանաւոր հրաշափակ,

Դեռ կ'սպասէ հըրաշքի... որ՝ բացուի դուռն վիքլսարի,
Եւ գայ վառէ «Սասմանց Տան», նըրազը շէջ երդիփին,
Մինչ գետինը կարծրանայ, որ ինքն ու ձին չըլծըրին...:

ՀԱՐՍՆ ՈՒ ՓԵՍԱՆ

Դուք էք ընդմիշտ ուր կ'ապրիք, իմ հոգիիս մէջ հըպարտ,
 Ո՛ր իմ նախնիք քաջագուն, արեւորդի լուսադէմ,
 Աւանդական բարքով ձեր եւ պատմութեամբ՝ հարազատ,
 Որոնց հետքերն անաղարտ, կ'արձանանան աչքիս դէմ...

«Մըհերի Դուռ» քարայրին, քըմապետին զաւակ չար,
 Կնգոսնելով կամքն իր հօր, առեւանգեց սիրուհին,
 Եւ քափօրով վեհաշում, երբ կը մըտնէր հօր քարայր,
 Դուռն իր առջեւ զըտաւ փակ, Դուռն ամենի աշդ ժայռին:

Միհրի գօրութեամբ հըգօր, կը խաւարէր արեգակ,
 Եւ փոքորիկ մարտագոռ, կը շառաչէր բոցահեր,
 Ուր շանքերու մէջէն բոքք, ծերունի մը լուսահեր,

Զըքաղաշտին կ'որոտար, նգովն ահե՛ղ հերարձակ...:
 Եւ երբ արեւ՝ վերստին, կը նանանչէր փառայեղ,
 Հարսն ու փեսան քափօրով, քա՛ր կըտրեցան հոն շըքեղ:

ՈՍՏԱՆ

Ոսկեջուրակ երկնքի, կամարին տակ հայրենի,
Կը պըլպլաւ աստղի պէս, ծովակին դէմ՝ կապտագեղ .
Արագածի աչքին տակ, գերք յուշարձան հրաշագեղ,
Հին օրերուն փառապանծ, դըրօ՛շը բըռնած՝ ծիրանի . . . :

Արտասուաքոր խստղերուն, կայլակներով շիք առ շիք,
Կը մըղկտան ալիքներ ու կը լըզեն տատամսոտ,
Դիակները ծովամոյլն, խարակներուդ արիւնոտ,
Որոնց արձագանգը խուլ դեռ կը լսեմ մերք ընդ մերք . . .

Մըշուշին մէջ՝ մենաւոր, դո՛ւն կը շողաս յուսալից,
Ադամանդեայ կայծերով, քագերուն մեր վաղեմի,
Զոր Շամիրամ ոռոգեց եւ վերածեց եղեմի,

Աղբիւրներով յորդաբուխ ու իր Ոստան՝ անուանեց . . . :
Բե՛զ կը կանչեմ ես նորէն, օտա՛ր աստղի տակ խըռով,
Ամպրոպներուն մէջէն գոռ, աղիողորմ նիչերով . . . :

ԱԼԹԱՄԱՐ

Ոսկեծըղի ծովակին, ծրփանֆներով օրօրուն,
Դարերու լուռ խորհուրդով, կառչած հայրենի հողին,
Դուն կը շընչես բոյրն աղի, արտասուաթոր ջուրերուն,
Որոնց խոհերն ամեհի, ապառաժներ՝ կը փըշրեն...:

Աստղածորան երկնֆի, կամարին տակ՝ աղամանդ,
Պատերէն սեւ հընամեայ, գըմբէքներէն երկնամած,
Բոյր մը անմահ կընդրուկի, կը ծաւալի՝ ջերմեռանդ,
Խորանին մէջ՝ առ Աստուած, սաղմոսներով մեղմասաց:

Քե՛գ, կ'երագեմ անձկագին, աղջամդւղջին մէջէն վառ,
Անցեալ փառքերդ ոսկետառ, կ'արձանանան մըտֆիս մէջ,
Զոր ամէն Հայ գո՛ց գիտէ... կարդալ տառերն էջ առ էջ:

Քե՛գ, կ'ողջունեմ ես նորէն, ո՛վ իմ կղզեակ հրաշափառ,
Մըշուշապատ ջախ առտուն, նանանչով մը լուսարձակ,
Զի կը տեսնեմ աստղ մը վա՛ռ, հիւսիսային այգին տակ:

Վըտարանդի ազգդ իմ քըշուառ, որ որբացար հագար
անգամ,
Ու մաշեցիր արտասուաքոր օտա՛ր ավերն անհիւրընկալ,
Որ եղեռնի նամբուն վըրայ, սուիններու տակ բռնա՛լալ,
Մորքուեցա՛ր... դո՛ւն ջիւ առ ջիւ, գերք ողջակէզ
արիւնա՛մ,

Որ ճմեռուն վոքորկին գոռ, սովալըլուկ, ոտաբոպիկ,
Դըրիբ գլուխդ սառոյցին կոշտ ու փակեցիր աչքերդ որբ,
Թափառալա՛ն ազգդ իմ չուառ, որ լըկեցի՛ն կոյսերդ
սուրբ,
Ու բըրածե՛ծ՝ պոկեցին քեզ, աւաններէն քո՛ւ երջանիկ,
Եւ նետեցին արմատախիլ, ծովերուն գիրկն անդընդակուլ
Որմէ հագիւ քանի մ'իսըլեակ հասան օտար ավերը մուք,
Ու հալումաշ եւ գետնափարշ, խորշակներուն դէմ
անծանօք,

Կը քառամին մե՛րկ, ցըրտահար, հառաչանքի նշչերով
խուլ...:
Նախօրեակին ագատութեան, շուփին ներքեւ Արագածի,
— Հողին վըրայ աւանդական, — պէտք է որ Հայն
ա՛լ վերածնի՛ր...:

ՄԱՐՕ ԶԱՆ

(ՎԱՆԻ ԳԱԽԱՌԱԲԱՐԲԱՌՈՎ)

Թըռար տանիս, պիւրդ կը մանիս
 Մարօ-ջան,
 Ծընեքք փըռքաւ, առջկանդ ինկաւ
 Մ'եր եգեմ...
 Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, առջկանդ ինկաւ
 Մ'եր եգեմ...
 Առջկանդ սլանառ, մտար ի՛գիմ
 Մարօ-ջան,
 Կիլա՞գ կերար, պըռուկդ ի կարմիր
 Մարօ-ջան,
 Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, պըռուկտի կարմիր
 Նըռան պէս...
 Մըտար եգիմ, նո՞ւն քաղեցիր,
 Մարօ-ջան,
 Էրկու խօթօտ նուո՛ւ էլ դըրիր
 Ծոցի՛դ մէջ...
 Վո՛ւշ, վո՛ւշ, վո՛ւշ, նուո՛ւ էլ դըրիր
 Ծոցի՛դ մէջ...
 Նոսն գոնից թուշտ կարմրաւ

Մարօ-ջան,
 Արեւու տակ կը շրջաշրջա
 Քան ըզվարդ,
 Ո՛ւյ, ո՛ւյ, ո՛ւյ, կը շրջաշրջա
 Քան ըզվարդ,
 Պերնիդ խամով, խօսած կիլազն
 Ես էլնիմ...
 Ծոցդ պախած մռան խատիկն
 Ես էլնիմ,
 Հա՛յ, հա՛յ, հա՛յ, մռան խատիկն
 Ես էլնիմ,
 Մարօ-ջան...

Բառեր. —

Տանիս = տանիք	Գոնից = զոյնէն
Պիւրդ = բուրդ	Պէրնիդ = բերնիդ
Ծներթ = կեռ երկաթ	Հ տառը դաւառաբարբառին մէջ և կը հնչուի :
Առջկան = մանիչ	Գ տառը և կը հնչուի :
Իգին = ալիքին	Բ տառը Պ կը հնչուի :
Կիլազ = կեռաս	
Պռուկ = շրթունք	

ՄԵՐ ՊԱՏԳԱՄԱԻՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ակնդէտ յար Արարատին, երազներով հոգեպարար,
Սըրտատրոփ կ'սպասէինք ժամանումին օրէ օր ձեր,
Ինչպէս մեր 'Նոյ նահապետը՝ աղանիլին աւետարեր,
Որ ոստ պռկած ձիւք-ենիւն, դէպի տապան կը սլանար...

Զիւք-ենիի դափնիներով, ձեզ կ'ողջունենք մենք սրտագին,
Ուրախութեան արցունքներ ջերմ կը ժայր-բեն բոց
մեր աչքերէն...

Կ'ուզենք լըսել կարօտամաշ, քաղցրիկ լուրեր
հայրենիքէն,
Երդիքներէն մեր ծըլտամած, տանարներէն՝ սրբատաշ հին:

Կարօտ ենք մենք ձեր աչքերուն, ձեր բարբառին քարմ,
մեղրահոս,
Ըսէ՛ք մեզի, դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի մնանք այսպէս
անշարժ,
Օտարութեան մէջ շընչահեղձ, վտարանդի եւ
գետնափաշ,

Մինչ մեր երկիր, Մայր Հայաստան, հո՛ն կը ծաղկի
արեւահոս...:

Կարօտ ենք մենք մեր հայրենի հողն ու ջուրին
կար-նափըրփուր,
Եւ Մասիսի ճակտին յաճող արշալոյսին ոսկեփըրփուր:

**

Ուռենիներն աղբիւրին փոլ,
Արտասուեցի՛ն... լուռ փոլէ փոփ,
Եւ արցունքովն իրենց գոհար,
Քե՛զ ողբացին փո՛յր իմ մոլար...:

Արշալոյսին՝ շաղ ու ցօղին,
Կուժըդ մընաց նամբու կէսին,
Եւ դուն ինկար վառ անջրդի,
Անապատի՛ն մէջն ամայի...:

Քեզ լըկեցին, անապտուեցին,
Իբր ողջակէզ մը պի՛ղծ ուխտին,
Եւ իբր ըստրուկ որս մ'անարժէք,
Յօշոտեցի՛ն... մարմինդ հէֆ:

Քե՛զ կը կանչեմ, փո՛յր իմ անուշ,
Ինկած սարեր յսեկոյրոյս,
Ամպի մէջէն գոռ՝ հեծեծուն,
Մըշուշապատ ես այս առտուն...:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿՆ

Յիշատակըդ անքառամ պիտի ապրի դարէ դար,
Իբրեւ «հայրիկ» ազգին հայ, քանի Հայ կայ երկրիս վրայ
Ո՛վ դուռն արծուիկ գեղադէմ, որ սըլացար սարէ սար,
Մինչեւ հասաւ Մասիսին տոորոտներ հեռակայ:

Վարագայ լեռ ծաղկաբոյր, արշալոյսի երկունքով,
Ծընաւ ըզքեզ հըրամագ, արծիւներուն բոյնին մէջ,
Ուր ամէն ծիլ եւ ծաղիկ, գեփիւռներէն քըշուելով,
Յուլունք եղան օրրանիդ եւ քու սըրտին բոց մ'անշէջ...:

Երբ գօրացան քու քեւեր, դո՛ւն սըլացար գերք արծիւ,
Ուր տառապանքն ու գրկանք քեզ կը կանչեն անձկագին,
Մըտար սեմերէն նըսեմ, խրնիքներէն ներս մըքին,

Ու լուացիր շարաւոտ վերքերը հի՛ն բազմաքիւ...':
Ազատութեան երկունքէն, դո՛ւն եղար մե՛ծ սերմնացան,
Ակօսելով հայրենի հողն անջրդի եւ խոպան:

ՄՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻՆ

Մարգարտահոս աղբիւրներ, ծիլն ու ծաղիկ հայրենի,
 Գիւղն ու հիւղակ գեղջկական, ծովն ու ալեակն ոսկեծղի,
 Սարն ու դարեր կենսաբոյր, արշալոյսներ ջինջ, յըստակ,
 Անմահացա՛ն առ յաւէտ, քու հոգեշունչ գրչին տակ... :
 Հովերն ամէն մեծաճան եւ գեփիւռներ միալար,
 Թըքիո հղան ու նըւագ, քո կիք-առին բազմալար,
 Եւ հովիտներն ու լեռներ, արձագանգի քըմբուկով,
 Օրօրեցին քու հոգին, արուեստի վա՛ռ երանգով... :
 Գողթ-ան քընարն ու փանտիո, աստղածորան երկնի տակ,
 Արշալոյսէն ցայգալոյս,
 Թո՛ղ պատռեն խաւարն անյոյս,
 Քո՛ւ տաղերով նըրբահիւս,
 Մինչեւ ծագի ամէնուս,
 Բոսորագե՛ղ արշալոյս... :

ԶՄԵՌ

Սառած են լեռներ, սառած՝ աղբիւրներ,
 Սառած է արեւ,
 Ամպերուն վերել:

Զիւն են մամբաներ, մէգ եւ մառախուղ,
 Հովը անտառին՝
 Կ'ողբայ դառնագին:

Կախուա՛ծ են ծխտեր, ծառերէն կըմախֆ,
 Թեւերով կապար,
 Սըմֆած, օդապար,

Կանգնած են սարեր, գերբ մահարճաններ,
 Զիւնաքոյր հըսկայ,
 Շիրիմներուն վրայ...:

Կը լըսեմ ահա՛, մահերգն ահարկու,
 Բուերուն վայոդ՝
 Գիշերուան տընփող...:

Կըզգամ ահագանգ, բօքարեր հողմէն,
 Մըռնչող իմ շուրջ՝
 Լեռներէն անշունչ:

Տե՛ս, այն ամպերը, սըգակիր ի՞նչպէս,
 Կը տանին դանդաղ՝
 Յոյսերո՛ւս դագաղ...:

ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Աշխարհն ուրացած՝ անտառին մէջ խոր,
 Եղեւնիներուն ներքեւ՝ շըշընջուն,
 Ըստուերս եմ փըռեր, խաղաղ ու անդորր,
 Երկնի տակ յածող անցորդ հովերուն:

Թափեց արեգակ շողեր՝ հըրամած,
 Ծառոց ծերպերէն, հոգիիս մէջ սառ,
 Վառեց մատուռիս՝ կանք-եղը առկայծ,
 Որուն պատրոյզը ցամփա՛ծ էր իսպառ...:

Հրդեհ մը ինկաւ, անտառն ամայի,
 Կարմրեցան դալուկ բոյսերն իսկ գանան,
 Բռ՛ց... մը բարձրացաւ, անծուխ, աննըւան,

Կիթառիս տըրտում, լարերէն ոսկի՛...:
 Կիթառս երգե՛ց... երգե՛ց սըրտահոս,
 Եւ էս պաշտեցի՛, Այգը հեթանոս...:

ՍՐԲԱԶԱՆ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ

ԱՅՑ ՄԸ ՇԻՐՄԻՆ

(ՎԱՂԱԹԱՌԱՄ ԶԱԽԿԻՍ ՖՐԷՏԻԿԻՆ)

Ահա՛ ձիւնափայլ շիրիմդ դաժան,
 Մահուան սարսուռով, կանգնած անկեղդան,
 Ահա՛ քու պատկեր, դամբանիդ վերել,
 Քարացած, անմեղ, աչքերուս առջեւ...
 Կը լքեմ քու նիչ, շընչահեղձ՝ բարակ,
 Խաւարի ծոցէն, ականջովս յըստակ,
 Որ ինչպէս քըքքիւ, ալիք հողմակոծ,
 Շիրմիդ կը ցընցեն, սիւներն ոսկեգօծ...
 Կ'ուզեմ նանկըռտել, մատներովս փոքել,
 Շիրմիդ մահահոտ, հողերն անարգել,
 Ու քե՛զ վերստին սեղմել իմ կուրծքիս,
 Յուսալով որ դո՛ւն գուցէ դեռ կ'ապրիս,
 Մահէն ահաբեկ,
 Որ զի՛ս կը կանչես...:

ՎԱՂԱՄԵՌԿԿ ԵՂԲՕՐ ՈՐԴԻ ԱՂԱՍԻՆ

Այն տե՛ղ... երկնի տակ, ուր մեզ կայ մըշուշ,
 Եւ խաւար անլուր,
 Թարմ հողաքումբեր, ըստուերներ անյուշ,
 Դամբաններ քափուր,
 Խաչակիր քարեր, արձաններ անքիւ,
 Մըռայլ ցան ու ցիր,
 Դաժան ժպիտներ եւ յոյսեր քերեւ,
 Յընցող շիրիւմներ,
 Այն տե՛ղ... գլխահակ, դրբինք ողբագին,
 Մարմինդ չբժնաղ,
 Խամրած այնքան վաղ:

ՎԱՂԱԹԱՌԱՄ ՔՐՈՋՍ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇԻՆ

Քառասուն երկա՛ր տարիներ յետոյ,
Այսօր դու նորէն կ'ըլլաս իմ սիրոյ
Այնոյեանը վառ, նառագայթ եւ յոյս,
Երագիս պայծառ, շողերուն տակ լոյս . . . :

Բոյնէդ տարագիր, եղենին դաժան,
Ուր ուղիները, ծո՛ւլ . . . էր հայ արեան,
Ինկա՛ր հեւասպառ, անո՛քիկ ու որբ,
Որպէս քիթեռնիկ՝ կըրակին մէջ բորբ . . . :

Որքա՛ն երագներ մանկութեան օրէն,
Կ'օրքեն հոգիիս լաստերն տրտմօրէն,
Քանի կը կտրին քելերը կեանքիս,
Այնքան կը կապուիմ ջախջախ քննարիս . . . :

Ինչպէ՛ս քովիչ ես, քոյր իմ լուսագեղ,
Կարծես կը լըսեմ երգերդ գեղ, գեղ,
Որ հորիզոնին ներքեւ՝ քըրքոսաբեւ,
Կ'ըլլան հոգիիս հուսկ յո՛յս մը քեքեւ . . . :

ԲԱՅՑ ԶԿԱՍ ԴՈՒՆ...

Քու ոգինը լուսեղեն, պաշտեցի՜ Ես

Այս գիշեր,

Անուշ, անուշ, յոյսերով, օրօրեցի

Իմ յուշեր...

Սառա՛ծ շուրթեդ շունչ մը ջերմ, տուած հոգի

Քու մարմնին,

Դեմս ելաւ կենդանի՛... գեղեցկացա՛ծ

Տակաւին...

Պայծա՛ռ Ես դո՛ւն ու գուարք, որպէս արեւ՝

Հերարձակ,

Պայծա՛ռ, ինչպէս ծիածան, կամարակալ

Երկնի տակ...

Բայց չըկա՛ս դուն... ի՛մ մայրիկ, քու տառապեալ

Մարմին լուռ,

Երե՛կ դեռ, յանձնեցինք, խաւարակուռ

Շիրմին դուռ...:

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՅԸ

(ՔՐՈԶՍ ՈՐԴԻ ԲԱԲԳԵՆԻՆ)

Գետերն յորդեիակ,
 Քըշեցին տաքա՛ն... մարմինըդ ծաղիկ,
 Ծովերըն անտակ,
 Ծածկեցին անխօս աչքերը՛դ գողարիկ...:

Քո՛յր իմ տաքաբալստ, ծերացա՛ծ... իմ ֆոյր,
 Ի՞նչ բառով հիմայ,
 Կարենամ պիտի ամոֆել տըխուր,
 Հոգիդ բիւրեղեայ...:

Դո՛ւն որդեկորոյս
 Քոյր իմ որբացա՛ծ..., արցունքի ծովին
 Մէջ՝ խելակորոյս,
 Տե՛ս ի՞նչպէս կ'ողբամ քեզ հետ դառնագին...:

Ի՞նչ ըսեմ, ես ի՞նչ, ջուրերուն, ֆո՛յր իմ,
 Որ քեզ զլացան
 Ոսկորներն անգամ, որդւո՛յդ անշիրիմ,
 Եթէ ո՛չ միայն,
 Քե՛զ հետ հեկեկալ...:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՂԲՕՐՍ

(ՊԵՏՐՈՍԻՆ)

Դռ'ն ալ անմեղ ինկար յանկարծ,
Անէութեան գիրկը անդարձ,
Ըսպառեցա՛ւ... ձէք՝ կանքեղիդ,

Որուն աղօտ

Լոյսն էր մըսկոտ...:

Հոգիդ աւա՛ղ, լացաւ երկար,
Իր խուցին մէջ՝ մե՛րկ... ցըրտահար,
Եւ անոքիկ յուռ հիւծեցաւ,

Վիշտերու տակ,

Լեռնակուտակ...:

Աշուղն եղար դուն ողբերգու,
Թափառական հին օրերու,
Ծով ու ցամաք անցա՛ր բոպիկ,

Մինչեւ մընջեց

Դամբանիդ մէջ՝ այժմ գիրկ առ գիրկ,

Հողմը հեծեծ...:

Դուն կը նիրհես, գաւկիդ հետ պիրկ,
Անդորրութեան ժրպիտ մ'անուշ,

Աչքիդ մէջ սառ...:

Եւ շողայ վառ,

Յ Ա Ն Կ

ԹԱՔՈՒՆ ԱԼԻՔՆԵՐ

էջ

Աչքեր	7
Պէտք էր որ ապրէր	8
Ծովէն ելար	9
Արշալոյսի շաղ ու ցօղի	10
Լուսնի լոյսով արծաթ-աշոյ	11
Եղի՛ր ինձ բոյր	12
Վերջալոյսին երբ որ ամպեր	13
Վերջալոյսը	14
Արեւն ու ծով՝ կիզած են	15
Ծովուն հմայքը	16
Նոյն են մամբաներն	17
Նորէն անցար նուրբ փայլերով	18
Աղբիւր մ'է լոյսի	19
Ինչո՞ւ, աւա՛ղ, խամբեցաւ	20
Դարպաս մը կանգնած	21
Խոնաւ է օդը	22
Գեղջկուհին	23
Տեսիլ մ'էիր ու անցար	24
Ոսկի ջութակը	26

ՈՎԱՍԻՄՆԵՐ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

Բէքդէհէմի մըսուրին տեղ	33
Աշուղը	34
Ինչ որ կ'ապրէր, երա՛գ էր սին...	35
Կը ձիւնէ յար	36
Թախիծը	35-37
Ծո՛ւլ, ծո՛ւլ, ծո՛ւլ	39
Զի դեռ կ'ուզեմ	40
Իմ տնակը	41
Զրի պատանքը	42
Անձրեւէն յետոյ	43

Ալեկոծութիւն	44
Գրչիս	45
Իցի՛ւ քէ քլլայի	46
Տերեւներ՝ մոլար	47
Ովկիանոսի ափին	48
Ի՞նչ է հոգին	49
Ոստայնանկը	50
Երեկոյեան ջահերը	51
Անցեալը	52
Ծովանկարը	53
Հովիւը	54
Թռչունները լուսաբացին	55
Աշնան կուքի	56
Թիքեռնիկին շիրիմը	58
Պատերազմը	59
Համբուրէ՛ գիս, հա՛յր...	60

ԾԱՂԿԱՊԱՏՈՒՄ

Բախտածաղիկը	63
Շուշանին	64
Ծաղիկներս...	65
Մանուշակը	66
Գինեքրուկը	67
Մի՛ մոռնար գիս	68
Եղբւենիին	69
Նշենին	70
Թքենիներ	71
Մորենիներ	72
Սալորենին	73
Կայծակնահար ծառը	74

ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ ՇԻՐԻՄՆԵՐ

Ս. Ղազարու վանքը	77
Հայ տառերուն գիւտը	78

Աւարայր	79
Անփառելի մեղքը	80
Վենետիկ	81
Գեքսեմանի աղօթքը	82
Կախարդ գաւազանը	83
Յարդգողը	84
Ծիր-կաքին	85

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈԹՈՂՆԵՐ

Դէպի՛ լեռներ...	87
Լացող ուռենին	88
Ջրհեղեղը	89
Ջրվէժը	90
Վոսփոք	91
Վէսուփ	92
Միտիլի	93
Ողիմպոս	94

ՀՈՂԻՆ ՉԱՅՆԸ

Վասպուրականին	97
Արեւածագը	98
Յուշեր	99
Վարագ	100
Վանի ծովը	101
Կարմրորի վանքը	102
Մհերի դուռը	103
Հարսն ու փեսան	104
Ոստան	105
Աղթամար	106
Վըտարանդի ազգդ իմ քըշուառ	107

Մար3 ջան	108
Մեր պատգամաւորներուն	110
Ճրագալոյցի գիշերը	111
Ուռնիներն աղբիւրին բով	112

ՄՐԲԱԶԱՆ ՆՇԽԱՐՆԵՐ

Այց մը շիրմին	121
Եղերական մահը	122
Անդրանիկ եղբօրս	123
Կարմրւորի վանքը	102
Մարօ ջան	108
Խրիմեան Հայրիկին	113
Սրուանձտեանցին	114
Զմեռ 6	115
Անտառին մէջ	116
Այց մը շիրմին	118
Աղասիին	119
Քրոջս	120
Բայց չկաւ դուն...	121
Բաբգէնին	122
Եղբօրս	123
Ցանկը	124, 125, 126, 127

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

էջ 69, *ուղիղ*՝ Եղրեւեռնիին

էջ 94, 13րդ տողը՝

Օ՛, Ապողո՛ն, Ապողո՛ն, տո՛ւր ինձ կայծ մը հոգիէդ,

էջ 109, 6րդ տող, խօսած *ուղիղ*՝ խստած :

10^w

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220027255

A $\frac{11}{27255}$

ԳԻՆ՝ 150 ՅՐԱՆՔ
Օսար երկիրներու համար՝ 1,50 տղար

Դիմել ներդրակից՝

H. DABAGHIAN
30, Rue de Trévis, Paris (9e)